

ววรรณคดี

บัญชีเรื่อง

ทำนาทำไร่ตามหนอง ... ต้มเต้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ	๑
ตามเสด็จประพาสยุโรป	
... .. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดมมคตมรพันธุ์	๒
ส่วนทรมานสัตว์ แต่งกรานต์	๔
เยี่ยมวังพระอาการ องค์	๖
นางเลิ้ง เจ้า ตตะเวทิน	๓๒
โคกคำเดียมทอด นิพนธ์ศิริพันธ์	๓๕
ไรจรณ์ จรรโลง	๓๗
เจ้าแห่งบดละครว่า ศิวะศรียานนท์	๓๘
วิทยาศาสตร์ และ วรรณคดี ของ "เสฐียรโกเศศ"	
... .. ม.ร.ว. ดมุนชาติ สวัสดิ์กุล	๓๕
ในวงวรรณคดี	๓๘

[การคัดลอกเรื่องจาก 'ววรรณคดี' พึงได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษร]

มกราคม ๒๔๙๒

ราคา ๓ บาท

๑.๖๕

== วงวรรณคดี เล่ม ๓๔ ==

วงวรรณคดีเป็นหนังสือรายเดือน ออกทุกวันที่ ๑ ของเดือน

นางสาวรุจินทร์ ผลขวัญ เจ้าของ และ ผู้จัดการ

หม่อมหลวงหญิงจินตนา นพวงศ์ บรรณาธิการ

สำนักงานตั้งอยู่ที่ร้าน "ไชนณรงค์" ๑๑/๑ ถนนราชดำเนินกลาง มุมอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย
ติดต่อทางจดหมายและบอกรับที่แผนกอำนวยการ ๑๑๑ - ซอยพญานาก ถนนเพชรบุรี พระนคร

ราคาเล่มละ ๓ บาท

บอกรับครึ่งปี ๑๖ บาท เต็มปี ๓๐ บาท ถ้าส่งคิดเพิ่มตามอัตราไปรษณีย์
ต้องการรับ หรือซื้อปลีก ติดต่อที่ ๑๑๑ ซอยพญานาก ถนนเพชรบุรี พระนคร.

"วงวรรณคดี" พร้อมที่จะให้ความสะดวกแก่ท่านผู้สนใจเสมอ

ไชยณรงค์ ณ เชียงใหม่ - เหนือ ช้วนนท์

เปิดงานแผนกถ่ายรูป ซึ่งกันดั้มมานานปี

ส่งฟรีส่งมอบท่าน

ส้าง. ฮัต. ขยาย.

ที่ ไชยณรงค์ แผนกถ่ายรูป

งานดี • รวดเร็ว • ราคาถูก

ไชยณรงค์ แผนกถ่ายรูป สีแยกอนุสาวรีย์ ประชาธิปไตย ราชดำเนิน

เรื่อง ทำนาทองดำนามหลวง

ของ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

จากบันทึกฉบับสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ประทานหม่อมราชวงศ์ สุนทราทิ สวัสดิทูล

บันทึกฉบับนี้ มีเรื่องสั้น ๆ รวมประมาณ ๕๐ เรื่อง เรื่อง "ทำนาทองดำนามหลวง" เป็นเรื่องหนึ่งที่อยู่ในบันทึกนี้ เหตุที่จะเกิดบันทึกฉบับนี้ก็เพราะหลังจากเสด็จกลับจากบั้น ประทานโอกาสให้หม่อมราชวงศ์สุนทราทิ สวัสดิทูล เข้าเฝ้าซักถามปัญหาเกี่ยวกับโบราณคดีและวรรณคดีของไทย ณ วังวรดิศ ในระหว่างเวลา ๑๖.๐๐ นาฬิกา ถึง ๑๘.๐๐ นาฬิกาทุกวัน ปัญหาส่วนมากทรงตอบทันทีทันใด บันทึกไว้แล้วอ่านลงในวันรุ่งขึ้น เป็นเรื่องที่น่าสนใจอ่านทั้งสิ้น - บรรณาธิการ

ปัญหา: เคยทราบว่ ทำนาทองดำนามหลวงนั้นเป็นทำนามาแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เหตุไรจึงมาทำนาที่นอกกลางเมืองเช่นนั้น.

ตอบ: ทองดำนามหลวง มีเรื่องขบขันน้อยเรื่องหนึ่ง คือทำนาที่นอก การทำนาที่นอกกลางพระนครคิดถอยขึ้นไปว่าทำไมจึงมาทำที่ริมวังอย่างนั้น ไปพบแบบอย่างในเรื่องมหานิภาต เรื่องพระมโหสถ ว่ามีข้าศึกมาล้อมพระนครประดังค์จะให้อดข้าว พระมโหสถเป็นบัณฑิต เอาข้าวตอกไปลงในกระบอก ต้นข้าวขึ้นสูง ๆ ตั้งไปให้ข้าศึกว่าในเมืองปลูกข้าวได้อย่างนี้ ไม่มีวันอด ข้าศึกเห็นไม่דםประดังค์จึงเลิกทัพกลับไป ทำนาริมวัง คือทำนาทองดำนามหลวงนั้นคงได้เค้ามาจากเรื่องพระมโหสถ แต่ข้อสำคัญนั้นหวังจะอดพวกพ้องจนซึ่งคุกคามไทยอยู่ในสมัยนั้นให้เห็นว่าไทยอุดมสมบูรณ์มีการทำนากระทั่งกลางพระนคร

ตามเลติจประพาสยุโรป พ.ศ. ๒๔๔๐

จากบันทึกประจำวัน ของ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสัชมตอมรพันธุ์

[หม่อมราชวงศ์ สุนทราธิ สวัสดิกุล ได้เอื้อเฟื้อต่อ “วรรณคดี” โดยคัดบันทึกประจำวัน
ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์ ต้นสกุลของเธอส่งมาให้ บันทึกนี้เป็นความรู้เกี่ยวกับ
พระราชประวัติของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชนิพนธ์ นครประวัติ อัครประวัติ
ของพระองค์ท่าน ความประวัติ สึกขากรณีย์และปณิณณะ รวบรวมไว้ ๒๓ เล่ม ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๒๖ ถึง
พ.ศ. ๒๔๔๕ เป็นเรื่องสำคัญที่น่าอ่านอย่างยิ่ง — บรรณาธิการ]

ลอนดอน

๒๐ สิงหาคม ๑๙๔๗ ตอนเช้าได้เจาฉายพระรูป บ่ายได้เจาห้วงเพนิเชอ ไดยินตามเขาบอก ตอนค่ำไม่ได้เจาไหน ทรงหนังสืออะไร ๆ อยู่ ^{วันนี้}วันนี้เราไม่ได้ออกจากเคชั่นเลย ระวังราชการอยู่ยังค่ำ

๒๑ สิงหาคม ๑๙๔๑ เข้า ๔ โมงเศษ เสด็จที่ตึกเต็นท์แขวงนครวัด ๔ โมง ๕๕ รถ
ออกไปโตเวอ เราต้งเสด็จเพียงตึกเต็นท์แล้วกลับมามีเค้นอยู่ครู่หนึ่ง ไปคัดฉมที่
บนดัดครัด ตอนบ่ายไปหาหมอแล้วไปเที่ยวชอของเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ ที่ถนนพรอม-
ปทอนโรด -----

๒๒-๒๔ สิงหาคม ๑๙๕๓ ไม่สบาย ไม่ได้ไปไหน

๒๕ สิงหาคม ๑๙๙๑ เข้าไปรถไฟใต้ดิน เตะไปหามิดเตอร์เซตส์ที่คอนสแตนติโนเปิล
 ไขว่กัน แกมมาเสียทีตเคซันต้องกลับแถวพากันไปห้างเครื่องโต๊ะของเพมเคิมอีก
 ก็นกตางวันแล้วไปห้างไวคเต ซอของต่าง ๆ มากแล้วกลับมาพัก ค่ำคืนเนอแล้วไป
 ดุดคร ลิрик Lyric เล่นเรื่อง Sign of the Cross กลับ ๕ ทุ่มเศษ

๒๖ สิงหาคม ๑๙๑๑ ไปถ่ายรูปห้างแว่นไค้ก ถ่ายพร้อมกับเจ้าชายเดอะหม่อม
อนุวัตร แลถ่ายเจ้าชายเดอะเพอะคว์ แลหม่อมอนุวัตรเดอะเพอะคว์ แลัวพาเจ้าชายไป
ชื้อของ ส่ายนาฬิกา แลตุ้มเซ็ด กินกลางวันแลัวมิดเดอริเซ็ดมารับไปเที่ยวชื้อของ
หลายแห่ง ไปรถไฟไค้ดินจากคอดส์เคอชท์ที่เมนชั่นเฮ้าส์ ไปร้านเสื้อฝิ่น แลัวไป
ร้านผ้าเครื่องโต๊ะ แลัวไปร้านแมปปีนแอนเวบ แลัวชุนรถไฟไปร้านทำหีบเครื่องแต่งตัว
ชื้อของแลดูโรงงานถักนํ้าคำ ดินเนอแลัวไม่ได้ไปไหน

๒๗ สิงหาคม ๑๙๑๑ คอนเข้าไปห้างยอนบาเกอ John Barker high St. Kensington
เป็นห้างใหญ่ทำนองไวคเต ตั้งถ้อยแก้ว กินกลางวันแลัวไปเคชั่นพัคคิงตัน
พร้อมกับเวอนี่ รถไฟออกบ่ายโมง ๔๕ ไปเมืองเรตคิง คทำขนมปังห้างยอนคดัดปาด-
เมอ ใช้เครื่องจักรดัดคัมเปนท่นาคมาก ทำด้วยมือคัม คดกแต่ค่นจนวนด้าน
ค้อ ผัดมเบ้งลัดใช้เครื่องจักรคนแตะบด แลัวแผ่เปนแผ่นบาง ทำด้วยมือใช้ไม้
ปัทคคิง ทำด้วยเครื่องจักรใช้ถักหีบ แลัวทำแผ่นรูปขนมปัง เขามือกดเปนแผ่น
บาง พิมพ์แลดูคดบาง แลัวเอาเรียงลงถาดสำหรับบง ที่เปนเครื่องจักรดงแต่แผ่เด
คดแผ่นเรียงถาดเล็วจกม แลัวเอาเข้าเตาใช้จักรเดินไป พอคดออกเตาก็พอสุก แลัว
เอาลงกระบะชุนรถไฟไปตามรางไปบรจุหีบ ผู้หญิงทำแลัวบคกร แลัวบคกระดาก
แลัวแปกเข้าหีบ แลบันทุกกรเปนที่ลุด มิดเดอปาดเมอเปนผู้นำค เล็วจแลัวกินนํ้าชา
กถับมารรถไฟ ๕ โมง ๓๕ ออกถึงคาโปดก่อนท่ม ชุนรถไฟเวอนี่ขับไปราวครึ่งชั่วโมง ทาง
คล้ายลัทธิจะไปท่าเรือ พระณาย บ้านอ้อย ไปบ้านเวอนี่เคียงดินเนอ ทุดกระหม่อม
โตเดอะเจ้านายเล็ดจหลายพระองค์ กถับมาค่างคาโปดคคด ๕ ท่มเคษ

ฉวนทรมานลัศว

แสงกรานต์

ฉวนเฮีย ฉวนลัศว

เล่าระดรรลัศวจัดไว้ให้ชนชม

ธรรมชาติลัศวอย่างไรรออยู่ในน้ำ

ให้เทียมเท่าถิ่นจริงทุกสิ่งอัน

ฉวนเฮีย ฉวนฉวน

เขาใจได้ลัศวทุกหมู่อยู่ร่มเย็น

ฉวนอาหารการกินล้วนทุกสิ่ง

ถูกนิลลัศวในถิ่นเคยกินมา

มองเฮีย มองดู

ลัศวทองผ่องทองกวอดชมชาน

เทียบเล่าระดรรลัศวจัดตั้งเข้ากรงขัง

ทันทนอยนานฉวนจงบรรลัศว

หงอยเฮีย หงอยเหงา

มันพูดเป็นเห็นจะพรวนาตาย้อย

ชอบดูไม้ไผ่ไปป้อนด้วยก้อนข้าว

ชอบหลบซุ่มพุ่มไม้ไผ่ลัศวมา

กินเฮีย กินอยู่

มแต่ข้าวคลุกกว่าประจำไป

ลัศวลัศวให้ละเบียงกินเลี้ยงน

ไม่เหมือนเมื่อเนาในไพรพนอม

ที่ไพรชประเทศวิเศษฉวน

น่านิยมหลายอย่างต่างเมืองกัน

หรืออยู่ถาบาชัยเขาจัดลัศว

ลัศวทุกพันธุ์เพียบลัศวทุกตัวเฮีย

เป็นฉวนทเลียงลัศวฉวนเห็น

ยามลัศวเป็น โรคภัยให้หาย

ไม่ทอดทิ้งระดรรลัศวคอยจัดหา

เขารักษาปรนนิบัติลัศวด้อย

ฉวนลัศวอยู่ในเมืองเราเล่าดังลัศว

“ฉวนทรมานลัศว” พิศวาทเห

ระหายนงหวอดหนักตกษัย

ฉวนลัศวไทยดอกลงมอย่างนเฮีย

นั่งจับเจ้าจ้องฟ้าตาละห้อย

ให้เขาปลด้อยคันทังยงวนา

ชอบลัศวลาวให้ข้าวเย็นเป็นภักษา

กว่าแตกจำฟ้าฝนตากตนเฮีย

เห็นแลวรูปลัศวหน้าตาใหญ่

ผลไม้เนื้อสดเขาออกอม

ลัศวจึงมีลัศวระรูปโซมซบผอม

ยุงรณค่อมคากระพริบปริบ ๆ เฮีย

แค้นเฮ้ย แค้นเคঁรว้า

ทุกเย็นเข้าเฝ้าไพร่ใจดำพอง
ยังเห็นกรงเพื่อนผู้เคยขวาง
อีกไม่ซ้ำซ้ำบางคงดวงฉาย

จริงเฮ้ย จริงอยู่

เดินผ่านกรงคงกระหายน้ำตายย่อย
เหลียวแลดูผู้เมตตาคนหายาก
จะได้ดื่มแต่ละขี้อร่อยแด่นาน

ชาวเฮ้ย ชาวเรา

ด้นดัดดัดในอ้อมเมตตา
ชาวต่างชาติเขาไม่รู้ไปดเข้า
สัตว์ในสวนของเราเพียงเท่านี้

เซ่นเฮ้ย เซ่น

สวนสัตว์ไทยไร้ระเบียบอย่าเถียงเลย
ผลหมากรากไม้มีในป่า
ดีกว่าวังทรมานไว้นานวัน

ออกของเจ้าคงจะอดเหมือนกตัญญู

มานั่งจ้องจอนจ้อรอวันตาย

ค่อย ๆ ว่าง ๆ ไปคงใจหาย
เหมือนงูเห่าเห่าเห่าเห่าเห่าเห่าเห่า

ถึงมีผู้เดินกรายขายกตัญญู

คงตาซอยผู้ใดขอให้ทาน

แค้นเปรี้ยวปากคางอวยอวยหวาน

นำส่งตำรวจเจ้าเคঁรว้าใจเฮ้ย

ทั่วโลกเขาเคยชมนิยมว่า

โยจกมาเลื่อมทรมานศรัทธา

จะว่าเราทรมานสัตว์แด่นักดี

ยังไม่มีระเบียบจะเถียงเฮ้ย

เด็กเลี้ยงสัตว์ใหม่สวนไทยเฮ้ย

สัตว์มันเคยอยู่อย่างไรปลดปล่อยไป

หรือกักขังปาดากินเปรมเกษมสันต์

สัตว์ทรมานอดระเบียบคายเกลี้ยงเฮ้ย

๒ ผู้แทนวงวรรณคดีเล่า ๆ เยี่ยมฟังพระอาการ

องคต

เมื่อเช้าวรณ ๕ ตุลาคม ขณะเช้าพเจ้าออกไปข้างนอกและผ่านไปที่ร้าน
หนังสือพิมพ์ เห็นข่าวพาดหัวว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและคุณอร่าม รัตนกุล ประ-
สงค์พบปะเหตุโดยรถยนต์ อารามตกใจถึงกับตั้ง พอได้สดกับริบชื่อหนังสือพิมพ์และ
ติดตามข่าวนั้นทันที เมื่ออ่านจบจึงทราบว่า ดันเกล้าฯ ไม่เป็นอะไรมากนัก ทำให้ค่อย
โล่งหัวอกขึ้น ส่วนคุณอร่ามนั้น ข่าวหนังสือพิมพ์ลงว่าบาดเจ็บมากกว่า ข้าพเจ้ารีบ
ตรงไปยังพระตำหนัก แต่เมื่อไปถึงก็ทราบว่าดันเกล้าฯ ประทับรักษาพระองค์อยู่ที่
Clinique Cécil ที่โดซานเอง และแพทย์ไม่อนุญาตให้เข้าเฝ้าเยี่ยม เท่าที่ได้อับสรณ
ได้ก็ความว่านายแพทย์ผู้ชำนาญพิเศษ spécialiste หลายคนได้ถวายนการรักษายู่ โดย
ทำให้เบาใจขึ้นมา เนื่องจากข่าวทรงอุปคเหตุนี้ได้แพร่ไปอย่างรวดเร็ว หม่อมเจ้า
ปรีดิเทพวงศ์ เทวกุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศก็ได้เสด็จมาประทับ
ที่โดซาน ท่านอธิการราชทัณฑ์ประจำจังหวัดก็ได้มาถวายนการด้วย นอกจากนั้น
รัฐบาลยังได้ส่งผู้แทน มีพระยาบริรักษ์เวชการ พลโท จรูญรัตนกุล เสร็จเริงฤทธิ์
และหม่อมเจ้าจักรพงษ์ มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท เยี่ยมฟังพระอาการอีกด้วย

ข่าวรายละเอียดอื่น คาดว่าทางรัฐบาลคงจะแถลงให้ทราบทั่วกันแล้ว จึง
ไม่จำเป็นต้องเล่าซ้ำ ๆ ซาก ๆ แม้ข่าวพระอาการจะตักตักเพียงไรก็ตาม ชาวไทยใน
สวิตต์ทุกคนรู้สึกตกเป็นห่วงใยไม่แพ้กับชาวไทยในประเทศเหมือนกัน แต่อุ่นใจอยู่
กับทนมแพทย์ทชชนเชี่ยวชาญประจำพระองค์อยู่ จึงทำให้คลายความเป็นห่วงลงมาก
เวลานี้โดยละเพาะที่เมืองโดซาน เวลาไปตามร้านขายของหรือเดินตามถนนหนทาง

ถ้าชาวเมืองทราบว่าเราเป็นคนไทยแล้ว เป็นต้องซักถามถึงพระอาการของต้นเกล้า ๆ
เต็มอ ทงนเพราะเขารู้จักและคุ้นเคยกับพระองค์ท่านเป็นอย่างดี

การพักรักษาพระองค์ของต้นเกล้า ๆ ที่ Clinique นั้น ได้รับการเอาใจใส่จาก
นายแพทย์อย่างดียิ่ง ในวันที่ ๒๗ ตุลาคม จึงได้เสด็จฯ กลับพระตำหนัก ในวันที่ ๒๘
ข้าพเจ้าจึงถือโอกาสเข้าเฝ้าเยี่ยมพระอาการเพื่อรายงานข่าวมายังวงวรรณคดี เมื่อ
มาถึงพระตำหนัก ได้เข้าเฝ้าพระพันาง ซึ่งเป็นผุ้หน้าชนเฝ้า ข้าพเจ้ารู้สึกยินดีเป็นอย่าง
ยิ่งที่ได้มีโอกาสเข้าเฝ้าครั้งนี้ เพราะได้ทราบว่าโดยปกติหากไม่เป็นผู้สนิทสนมจริง ๆ
แล้วก็เข้าเฝ้าไม่ได้

พระตำหนักเงียบกว่าแต่ก่อน พออย่างชนไปก็ได้ยินเสียงดนตรีบรรเลงเพลง
เบา ๆ ใจซักไม่ค่อยจะเป็นปกติ เพราะไม่ทราบว่าต้นเกล้า ๆ จะทรงอยู่ในสภาพเช่นไร
ยิ่งใกล้ที่ประทับเข้า ใจยิ่งเต้นแรงเข้า ด้วยความที่อยากจะทราบพระอาการและอยาก
จะไปให้ถึงเร็ว ๆ แม้ข้าจะนำไปอย่างรวดเร็วที่สุดแล้วก็ไม่ทันใจ พอถึงห้องพระบรรทม
ใจยิ่งเต้นแรงขึ้น และพอเฝ้าเข้าไปก็เห็นต้นเกล้า ๆ ประทับอยู่บนพระยี่ภู่ ตาข้าพเจ้า
จ้องดูพระเนตรก่อนที่อื่นเพราะใจอยุ่ที่นั่น พระเนตรของต้นเกล้า ๆ นั้นข้างขวามือ
ผ้าปิดไว้ แต่ทรงฉลองพระเนตรได้ พระพักตร์แจ่มใสดี หลังจากทักทายบังคมแล้ว
ทรงฝันพระพักตร์มายอมรับ และเมื่อมีพระราชปฏิสันถารพอสมควรแล้ว ตรัสถาม
ว่า “เดือนก่อนส่งข่าวอะไรไปบ้าง?” ข้าพเจ้ากราบบังคมทูลว่าได้ส่งข่าวทรงประสพ
อุบัติเหตุไปเป็นหน้าสั้น ๆ และเผชิญ “วงวรรณคดี” ระเบียบเดือนพฤศจิกายนไม่ออก
จึงได้นำมาพร้อมกันในฉบับหน้าตามอันเป็นระเบียบเดิมพระชนมพรรษา

เมื่อกราบบังคมทูลถึงพระอาการ ตรัสเล่าว่า เวลานี้ค่อยทรงสบายขึ้นมาก
แล้ว แต่พระเนตรข้างขวายังมองอะไรไม่เห็นนอกจากสีแดง ๆ ทรงพระอักษรได้
บ้างแล้วด้วยพระเนตรข้างซ้าย แต่ที่ทรงได้ไม่เกินครึ่งละ ๑๕ นาที เพราะถ้าทรง

นานกว่านั้นจะทำให้พระเนตรข้างขวาสะท้อนไปด้วย ระหว่างที่คร่ำครวญนั้น พอด
แผ่นเสียงจบเพลง ก็ทรงหยิบแผ่นใหม่มาเปิด และได้ทราบต่อไปอีกว่า ระหว่างที่
ประทับอยู่นั้น มักทรงเล่นแผ่นเสียงและทรงฟังวิทยุเสมอ บางเวลาทรงเปลี่ยนในห้อง
ทรงพระอักษรข้างห้องพระบรรทมบ้าง แต่ก็ทรงไม่ได้เวลานักเพราะต้องระวังการกระ-
เทือนพระเนตร ดังเกล้าฯ ครัสต์ว่า “บางที่จะแต่งเพลงได้ในระหว่างที่ของพักอยู่นั้น”
ดังเกิดอยู่ในห้องพระบรรทมไม่มีเครื่องดนตรีเบาต่าง ๆ เลย จึงกราบบังคมทูลถามว่า
คงจะไม่ได้ทรงเครื่องเบาต่าง ๆ เหล่านั้น ครัสต์ตอบว่า ยังทรงไม่ได้ เพราะจะทำให้
กระเทือนเกินไป เมื่อได้เข้าเฝ้าอยู่นานพอควรได้เห็นว่าพอที่จะให้สัมภาษณ์ “วงวรรณคดี”
ได้ทราบพระอาการแล้วจึงถวายบังคมลากลับ พอออกจากห้องพระบรรทม ก็พบนาง
พยาบาลคนหนึ่ง จึงได้ทราบว่านางพยาบาลมาประจำอยู่ที่พระตำหนักตั้งแต่เช้าจน
ค่ำ

สำหรับคุณอร่าม รัตนกุลนั้น เวลานี้ก็กลับจากโรงพยาบาลแล้วแต่กำลัง
พักอยู่ที่บ้าน และอาการก็ดีขึ้นอย่างมากแล้ว คาดว่าไม่ช้าก็คงหายเป็นปกติ ดังเกิด
เห็นท่อน้ำมอระบายอยู่ทั่วไป

สำหรับสมเด็จพระราชชนนีนั้น ระหว่างมหาวิทยาลัยปีดภาคฤดูร้อนคราว
นี้ ทราบว่าได้เสด็จไปประทับเปลี่ยนพระราชอิริยาบถตามคำแนะนำของแพทย์ เพื่อ
ที่จะไปเฝ้าเยี่ยมจึงไปขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต เพื่อเดินทางไปยังเมืองที่
ประทับซึ่งอยู่ห่างจากโศซาน ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้คุณแก้วขวัญ ไทรคัพพั
คิดต่อไป สมเด็จพระราชชนนีทรงแนะนำให้ไปโดยรถยนต์ เพราะสะดวกกว่ารถไฟ
ดังเกล้าฯ ได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้คุณแก้วขวัญเป็นผู้นำพาเจ้าไปเฝ้า
ด้วย นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างสูงเกล้าฯ

ครั้นถึงวันกำหนด หาเข้ารถได้คันหนึ่งแล้วขับไปตามฝั่งทะเลสาบเจนีวา
ทางซ้ายมือเป็นโรงงานปลูกไว้อย่างเป็นระเบียบงดงาม ที่ดินที่ปลูกไว้นั้นเป็นเนิน

สูงๆ ลาดลงทางทะเลด้าน ชาวไร่พยายามตัดแปลงให้เป็นบันไดใหญ่ๆ แดงงามตา
ที่ในบริเวณนี้เรียกกันว่า Lavaux มีลักษณะพิเศษเหมาะสำหรับการทำไวน์ คุณ
แก้วขวัญซึ่งมาด้วยอธิบายให้ฟังว่า ไวน์ที่ชอบในที่นี่ไม่มีลมเหนือพัด บริเวณ
Lavaux น้อยติดกับทะเลด้าน ทำให้อุณหภูมิมีระดับสม่ำเสมออีกด้วย

อีกด้านหนึ่งของทะเลด้าน มีลมพัดอ่อนๆ ทำให้น้ำในทะเลเป็นระลอกคลื่น
เล็กๆ เห็นเรือใบแดงเรือกรรเชียงลอยระเกระระอยู่ทั่วไป ขณะที่กำลังผ่านธรรมชาติ
ที่สวยงามไปนี้ รู้สึกว่าอารมณ์เย็นสบายเฉยๆ ทำให้ขบขันเข้าไปมาก เพราะไม่อยากจะ
จากไวน์แถบนี้ไปเสียเลย แต่ที่หมายของเราอยู่ที่ Verbier ซึ่งยังอยู่อีกไกลมากจึง
จำต้องรีบไป ทั้งๆ ที่ใจอยากจะอยู่ชมความงามเหล่านี้ ริมผ่าน Château de Chillon
อย่างใกล้ชิด และผ่านที่ราบของแม่น้ำ Rhone ตอนหนึ่งต้องข้ามทางเป็นเขตกดัดกรรม
เห็นพวกกตกรกำลังตัดหญ้าตากให้แห้ง แล้วเก็บไว้เพื่อเป็นอาหารสำหรับสัตว์ใน
ฤดูหนาว บางคนเห็นเราเข้างั้นมาโบกมืออย่างยิ้มแย้มแจ่มใส ดูเขาข้างเบิกบาน
กันเสียจริงๆ สักครู่ใหญ่ๆ ก็ไปถึงนาตก Pisse-Vache สูงแดงงามพอใช้ ละอองน้ำ
กระเซ็นเข้ามาในรถ ทำให้ความร้อนและเหน็ดเหนื่อยหายไ้หมด

ด้วยความไอ้เอ๋มวชนกชนมไม้ตลอดทางมาน ทำให้เข้าไปนอนดะมารู้สึกตัว
เขาก็เมื่อมาถึงครึ่งทาง และพอดีเวลาอาหารกลางวันจึงต้องหยุดพักที่ Martigny
พอเสร็จอาหารกลางวันแล้วก็เดินทางต่อไปจนถึง Le Châble ก็พบทางแยกที่จะไป
Verbier อันเป็นที่ประทับ ขันรถต่อไปอีกพักหนึ่งก็เห็นทางชันซึ่งค่อนข้างชัน ต้อง
เปลี่ยนเกียร์หนึ่งบ่อยๆ ทางก็มหดยทางเดียวๆ ไปเดียวมาดึก ๒๕ ครั้งเห็นจะได้ จึง
ถึงหมู่บ้าน Verbier แต่ที่ประทับยังอยู่สูงกว่าหมู่บ้านขึ้นไปอีก ทั้งถนนก็ไม่ค่อยจะเรียบ
ร้อย จึงจอดรถรอคอยรถขับสำหรับรับส่งคนอีกคือหนึ่ง

จาก Verbier มองลงไปเบื้องล่างเห็นฝูงสัตว์และทุ่งหญ้ากำลังเขียวชะอุ่ม

ยอดเขาใหญ่ที่มองเห็นชัดที่สุดคือ Grand Combin บนยอดยังมีหิมะคลุมอยู่ทั้ง ๆ ที่
เป็นฤดูร้อน ชนรรมชาติที่นั่นช่างสวยงามทำให้เพลิดเพลินจริงๆ ถนนที่นั่นไต่เขา
ขึ้นไปเรื่อย แล่นไปสักครู่ก็ถึงทิวเขาใหญ่ไม่ม่นไม้ มีแต่ทุ่งหญ้าเขียวสดๆ ทั้งสอง
ข้างทางมีดอกไม้สวยๆ ชูช่อต้นเต็มไปหมด จะโอดลงเก็บไปถวายก็กลัวปากแตก
เสียก่อนได้เข้าเฝ้า จึงต้องจำนงไปอย่างเรียบร้อยจนถึง Hôtel de Verbier อันเป็นที่
ประทับ

ครั้นถึงเรียบร้อยแล้วกับบอกกับผู้จัดการโฮเต็ลว่าอยากจะเข้าเฝ้า เขาก็พาไป
พักที่ห้องรับแขก โฮเต็ลนี้เพ่งสร้างเสร็จ เครื่องใช้ไม้สอยต่าง ๆ ดยงใหม่ สะอาด
หมดจด เป็นโฮเต็ลที่ไม่ใหญ่โตนัก แต่ก็นับว่าเป็นโฮเต็ลใหญ่ที่สุด Verbier นี้ นม
ไม่ถึง ๑๕ นาที ส้มเด็จพระราชชนนีก็เสด็จออกมาทรงทักทายและตรัสถามถึงการเดิน
ทาง สังเกตดูพระพักตร์แจ่มใสดี แม้จะไม่สู้ทรงสมบูรณ์นัก ครั้นเสด็จว่า เมื่อตอน
เข้าเสด็จไปในป่าทางที่ประทับราว ๕๐๐ เมตร เสด็จขึ้นไปเก็บเห็ดและดอกไม้เล็ก ๆ
ต่าง ๆ เรียกกันว่า Myrtille มีรสหวานหอม เวลาเสด็จขึ้นไปเหนื่อย ๆ พอได้ด้วย
แล้วก็แก้กระหายน้ำ เห็นที่ทรงเก็บมานั้นคิดว่าเอามาตากให้แห้งแล้วเก็บไว้เป็น
อาหาร บางครั้งถ้าทรงเก็บมาได้มากก็ส่งไปถวายต้นเกล้า ๆ ที่โลซาน นอกจากต้อง
อย่างนั้นแล้วยังทรงหาดดอกไม้ป่าสำหรับปักแจกันอีกด้วย วันหนึ่งเคยเสด็จไปโดยรถ
ญี่ปุ่นถึง Cabane de Mont Ford มีเส้นทางนำเสด็จไปด้วย ครั้นเสด็จว่าเขาพาไปเก็บ
ดอกไม้สวย ๆ งาม ๆ งาม ๆ พอเสด็จกลับมาถึงโฮเต็ลก็เก็บทรงพระดำเนินไม่ไหว
และในคราวนั้นก็ทรงเก็บดอกไม้ Edelweiss ด้วยพระองค์เองเป็นครั้งแรก ทรงชื่นชม
ยินดีมากที่ได้ทอดพระเนตรทรงต้นและดอกที่งดงามตามธรรมชาติ นอกจากนั้นยัง
ทรงเสด็จถึงดอกไม้ชนิดอื่น ๆ อีกหลายชนิด ในที่สุดครั้นเสด็จว่าอยากจะเห็นดอกไม้ชนิดหนึ่ง
ใหม่ ภายหลังที่ได้เสด็จขึ้นไปข้างบนสักครู่ ก็เสด็จลงมาพร้อมกับแผ่นกระดาษหลาย

คู่ ค่อยๆ ทรงเปิดออกอย่างระมัดระวัง ดอก Edeweiss นี้ แม้จะได้ตัดไว้จนแห้งแล้ว ก็ยังมีสีขาวเป็นนวลอยู่บนแผ่นกระดาษนั้นๆ กลับด้วยคล้ายดาว & แฉก ทรงม่อยั่วราว ๕-๖ ดอกเท่านั้น นอกจากนั้นยังมีดอก Aster Alpinus กลับส้มม่วงสดกับเกสรสีแดง และดอก Myosotis des Alpes หรือดอก Forget-me-not ดอกเล็กๆ สีส้มปนเขียวๆ และดอก Rhododendron สีส้มพเป็นช่อๆ ฯลฯ ตลอดเวลาที่ใครได้ถึงดอกไม้เหล่านี้ ทรงมีพระพักตร์ชื่นบานจริงๆ ทรงอธิบายถึงลักษณะของต้นและดอกไม้เหล่านั้นอย่างละเอียดจนกระทั่งถึงเวลาเสวยน้ำชา ประทานลูก Myrtille ที่ทรงเก็บมาให้ต้องรับประทานกับครีม เผาอยู่จนเสร็จเวลาน้ำชาจึงทอดถาดกลับ รู้สึกว่าออกจะเผื่อนานเกินไป และเกรงจะเป็นการรบกวนเวลาที่ทรงพระสำราญมากเกินไป เพราะเป็นเวลาที่ทรงปรารภจะพักผ่อนอยู่ด้วย

โศขานในขณะนั้นกำลังเค็มไปด้วยใบไม้ร่วง ทั้งพุ่มดกครม อีกไม่ช้าหิมะก็คงตก.

โศขาน

๑๒ พ.ย. ๕๑

ชาวไทรับเพิ่มเติมต่อมาเมื่อต้นเดือนมกราคมก็กัน ปรากฏว่า หลังจากที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงรับการผ่าตัดดอกครั้งหนึ่งแล้ว ได้ประทับอยู่ณสถานพยาบาลอีก ๓๐ วัน ขณะนั้นพระอาการดีขึ้นมาก แต่กว่าจะทรงหายเป็นปรกตินั้น คาดกันว่าคงออกนานวัน.

นางเลื่อง

เจือ สตะเวทิน

นางเลื่อง เป็นสตรีคนแรกที่เราได้ยินชื่อในประวัติศาสตร์ไทย เป็นแม่เหล็ก
พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ และเป็นชนนพ่อกษัตริย์แห่งมหาราช นับว่าเป็นชาติยานุ
ยิ่งใหญ่ที่ดำรงพระชนม์อยู่อย่างเยียบ ๆ โดยนักศึกษามีโอกาสรู้เรื่องของนางเลื่องน้อย
ที่สุด ที่อาจารย์กวดกต ๓ ของพ่อขุนรามคำแหงให้ความรู้แต่เพียงว่า “พ่อขุนศรี
อินทราทิตย์ แม่ของนางเลื่อง ---” แต่ในฐานะนางเลื่องเป็นถึงแม่ผู้คงความ
เป็นแม่แก่แผ่นดินของชาติ และเป็นถึงชนนมหาราชองค์สำคัญ ถ้าเราจะกล่าวถึงนางเลื่อง
นางเลื่องเล็กเด็กน้อยก็เชื่อว่าคงจะเป็นที่พอใจแก่การศึกษาประวัติศาสตร์บ้าง

มีบางคนในหมู่นักศึกษาประวัติศาสตร์เข้าใจว่านางเลื่องมิใช่เป็นคนไทยโดย
กำเนิด หากแต่เป็นหญิงเขมรที่ได้มาอภิเษกกับพ่อขุนบางกลาดท้าว (พ่อขุนศรีอิน
ทราทิตย์ภายหลัง) ผู้อ้างเช่นนี้โดยก่อกวนให้เป็นเรื่องเทียบว่า พ่อขุนผาเมืองก็
เคยโดนดงไม้การเมืองแบบนั้นมาแต่เหมือนกัน คือกษัตริย์เขมรสมัยนพรัตนราช
ธิราชองค์หนึ่งชื่อธรรมหาเทวมาเป็นแม่เหล็กพ่อขุนผาเมือง ทั้งนี้เป็นนโยบายของเขมรผู้
มีอำนาจในเวลานั้น เพราะเขมรเห็นว่าถ้าตั้งผู้หญิงให้เหล่า “พ่อขุน” ซึ่งเป็นคน
ไทยเสียแล้ว ก็จะเป็นการสะดวกแก่การที่จะปกครองต่อไป อย่างน้อยก็เป็นเครื่อง
หน่วงน้ำใจมิให้พ่อขุนต่าง ๆ แข่งกระด้างชน นี่เป็นข้อสันนิษฐานของนักศึกษบางคน

แต่ก็ยังมทางสันนิษฐานได้อีกว่านางเลื่องมิใช่เป็นเขมร หากแต่เป็นไทยแท้
เราเอง นามนางเลื่องเมื่อฟังคำนี้จึงจะรู้สึกว่ามีภาษาไทย ฟังแล้วยังได้ไปทาง
เขมร แต่ว่าโดยที่จริงแล้วคำว่าเลื่องน่าจะเป็นคำไทยโบราณที่เราเองสมัยนั้นบัญญัติ
ญาไม่ทราบว่าเป็นคำอย่างไร ได้สอบถามชาวสุรินทร์ที่ฟังภาษาเขมรรู้เรื่องว่า

คำว่า เตื่อง มีในภาษาเขมรหรือไม่? เขาตอบว่าไม่เคยได้ยิน ต้องถามเพื่อนชาว
เขียงใหม่คนหนึ่งได้ความว่า บัจจุบันหมึงทางเหนือชอเตื่อง ยังกว้านเหมือนกก
คำว่าเตื่องใกล้เคียงก็เคยเห็นคำว่า “เจอง” คือชนเจองในประวัติศาสตร์ล้านนา
ทำให้น่าเข้าใจว่าโดยหลักนิรุกติศาสตร์ เจองกับเตื่องอาจเป็นคำเดียวกันก็ได้ ที่ใช้
เป็นชอทองชายและหญิงก็ไม่เห็นเป็นปัญหา เพราะคนโบราณใช้คำๆ เดียวกันเป็น
ชอได้ทั้งเพศหญิงเพศชาย นี่เป็นชอคนที่ทำให้ข้าพเจ้าคิดว่าเตื่องเป็นคำไทยและนาง
เตื่องต้องเป็นคนไทย

มีอีกชอหนึ่งที่พบจากงานค้นคว้าของนักโบราณคดีสำคัญ ๒ ท่าน คือพระบาท
สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กับ ศาสตราจารย์ ยอช เซเดส์ มีเนื้อความผสมกลม
กลืนกันได้ว่า นางเตื่องเป็นคนไทยแน่นอน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงอธิบายไว้ในพระราชนิพนธ์บท
ละครเรื่องพระร่วงตอนหนึ่งว่า “— พระเจ้าศรีอินทราทิตย์ได้อภิเษกกับนางเตื่อง
ซึ่งเป็นราชธิดาของพระเจ้ากรุงสุโขทัยพระองค์ก่อน ด้วยเหตุที่เป็นผู้สืบพระวงศ์ของ
พระเจ้ากรุงสุโขทัยองค์ก่อนประการหนึ่ง และเพราะเหตุที่ชาวเมืองสุโขทัยได้พร้อม
กันถวายราชสมบัติด้วยอีกประการหนึ่ง พระเจ้าศรีอินทราทิตย์จึงได้ประดิษฐานราช-
วงศ์มั่นคงในพระนครสุโขทัยสืบมา—”

ขอให้ผู้อ่านสังเกตว่า ตามพระบรมราชาธิบายข้างบนนี้ นางเตื่องเป็นราชธิดา
ของพระเจ้าสุโขทัยองค์ก่อน แต่ก็คือใครและมีชื่อว่าอย่างไรเล่า?

ศาสตราจารย์ ยอช เซเดส์ ได้ตอบไว้ในคำอธิบายที่อาจารย์ที่ว่า เจ้าเมือง
สุโขทัยองค์ก่อนคือพ่อขุนศรีนาวนำถม ผู้เป็นพระบิดาของพ่อขุนผาเมืองเจ้าเมืองราด
คำว่า “เจ้าเมืองสุโขทัยองค์ก่อน” ก็น่าจะหมายถึงองค์ก่อน ไรตญ์ดำพง ข้าหลวง
ทหารชาติเขมรซึ่งมาปกครองสุโขทัยนั่นเอง ยอช เซเดส์ว่า:—

“ส่วนพ่อขุนบ้านกลางท้าว (บางกลางท้าว) นั้นเป็นเจ้าเมืองบางยาง ครองหน
เมืองสุโขทัยมาหลายชั่ว โสณโฑพงศ์ เป็นบุตรเจ้าเมืองหรือถ้าเจ้าราชการอยู่ พ่อขุน
บ้านกลางท้าวผู้เป็นมิตรสหายของพ่อขุนผาเมือง (ผาเมือง) ที่แรกจะเป็นเพราะ
เหตุใดไม่ปรากฏ ต้องสหายกันจึงได้ตั้งใจคิดเมืองสุโขทัย บางทีจะเป็นเพราะพ่อขุน
ศรีนาวนาถมั่งคั่งพระชนม์อยู่ในเมืองสุโขทัยก็เป็นได้--” (ดูประชุมจารึกสยามหน้า
๑๓ ของศาสตราจารย์ ยอช เซเคต์)

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ทรงเห็นว่านางเสืองเป็นราชธิดาพระเจ้า
กรุงสุโขทัยองค์ก่อน และเมื่อ ยอช เซเคต์ว่า พระเจ้ากรุงสุโขทัยองค์ก่อนคือพ่อขุน
ศรีนาวนาถมั่งคั่งแล้ว เราก็น่าจะเดาได้ว่านางเสืองเป็นไทย เพราะเป็นลูกของ
พ่อขุนศรีนาวนาถมั่งคั่งเป็นไทย จากข้อสันนิษฐานดังนี้ ทำให้เราเข้าใจได้ว่า นางเสือง
ต้องเป็นพี่สาวหรือน้องสาวของพ่อขุนผาเมืองนั่นเอง และเพราะฉะนั้นพ่อขุนบางกลาง
ท้าวกับพ่อขุนผาเมือง นอกจากจะเป็นสหายกันแล้วยังเกี่ยวเนื่องเป็นเชษฐภคินีด้วย
กระมัง?

เรื่องของนางเสืองเป็นเรื่องที่หาหลักฐานค้นคว้าได้ยาก ข้าพเจ้าได้ต้องบังอาจ
นึกเห็นไปเองตามที่กล่าวมานั้น หากจะได้รับการทักท้วงจากท่านผู้ทรงคุณวุฒิบ้างก็
จะเป็นพระคุณอย่างสูง และเมื่อนั้นการศึกษาประวัติศาสตรอนมดมนของเราก็จะ
ค่อยสว่างขึ้นอีก ถ้าท่านผู้อ่านเห็นว่าเรื่องนางเสืองพอจะรับฟังได้ก็อย่าว่า ข้าพเจ้าจะ
ดีใจ และในโอกาสหน้าข้าพเจ้าคิดว่าจะได้นำเรื่องพ่อขุนผาเมืองมาสนทนากันอีก เพื่อ
แสดงว่าเหตุใดพ่อขุนบางกลางท้าวจึงได้เป็นกษัตริย์ผู้ทรงพระเกียรติ ส่วนพ่อขุนผา
เมืองนั้นพระนามไปอย่างเงิบ ๆ ทั้ง ๆ ที่พ่อขุนทั้งสองร่วมกันโค่นอำนาจขอมลงด้วย
กัน ไฉนพ่อขุนผาเมืองจึงอาภัพนัก?

โควต้าเลียมหลอ

นิพนธ์ศิริินทร์

เมืองไทยเมืองทิพย์แท้

เมืองมั่งคั่งพยากร

เมืองธรรมบ่มธรรมเกิด

เมืองรณชนพนเชอ

นานาชาติชอบแท้

คงทดกเหตังน่านเนื่อง

จันเปดงว่าฮ้อ ! ใจ

อวจะอยคงซ

เลียมหลอกก็เปรียบแมน

อพยพเหมือนคณครน

เนรเทศดียังวอน

ต่างดะตงกทง

มามาไม่กดับเมอ

แก่งแย่งฮาซัพเดี่ย

ดับพนช้เพิ่มพงศ์เชิด

อนพนช้ไมทงแท้

ไทยเทอด

กชเกอ

ฉันทิ

เชิดเมือง

ภูมิไทย

ตราบน

บานเบิก

ไบคน

เมืองนอน

ทวมตง

เวียนกดับ

ลกเมย

บ้านเกิด

ชยาดदै

ชอแซ

ชาติพนช้

กฎหมายหมายกตให้
 กตจิตตตงนงณ
 ชื่อไทยจิตตจันโคร
 เต็มจึงคว้นคต้ายไ้

โควต้ายคตไ้
 โรคเทรกเนนเนนัว
 ชนปดอยเนนวันนาน
 เขญแพทยชวญจุ

เป็นไทย
 ไปไ้

จากกต
 ครนคัว

หนึ่งชนาน

บป

ไ้ทรุด

เป็ดยนยา

ปีใหม่

ปีใหม่ โลกโสกลัน
 ปีใหม่ โลกเล็กรอน
 ปีใหม่ โลกพัตผัน
 ปีใหม่ โลกนี้ไ้ไ้

สบสันต์ เกิดเฮย

รบไ้

สุขสู่ กันเทอญ

เล่ห์สรว

ล. นอยุทธยา

แปลจากเรื่อง The Child's Return. ของ ระพินทรตะกอร์
จรรโลง

- ୭ -

• พจนานุกรมจึงเข้ามาในบ้าน ไวรณก็รู้ดีว่า ม่ายเพิ่มจนเบียดเบียนคน ความ
สันติสุขของทนายผู้ชายเคยมืดมัว ไวรณก็โอนไปอยู่กับคุณนายผู้หญิงทั้งหมด แต่ใน
ไม่ช้าก็มาถึงอนาสดะเสียแทนกัน อนุกูลมัจฉาผู้ชาย ไวรณเอาใจได้เป็นพระในพอ
หนึ่งเดียวทุกสิ่งทุกอย่าง เขาก็เคยได้เป็นพลองของพ่อหนนคนเดียว เขามองพ่อน
น้อยแฉ่งไปมาในวงแหวน พุดอ้อเอ๋ยหยอกล้อตามภาษาเด็ก ยืนหน้าเข้าไปดื้อๆ
แล้วก็ถอยออกมาหัวเราะ

พ่อหน้อยไควนไคค้นจนกระทั่งคืนได้ และขอปลานออกไปนอกบ้าน
เมื่อไรจรณตามไปจับตัวได้ พ่อหนักหัวเราะกรีด ๆ อย่างซุกซนและพยายามจะปลาน
หนี พ่อหน้อยช่างหลบหลีกได้คดโกงแคล้วแคล่วระจิกกระระยะทะหันได้ถูกต้องจน
ไรจรณรู้สึกประหลาดใจ เขามักจะบอกกับนายผู้หญิงด้วย “คุณหนูของคุณจะต้อง
เป็นผุพปากษาแน่”

ในไม่ช้าก็มีเหตุอัศจรรย์เกิดขึ้นใหม่ สำหรับโรจรณแล้วเท่ากับเป็นยุคสำคัญตอนหนึ่งในประวัติศาสตร์ของมนุษย์ทีเดียว คือพ่อहनน้อยเริ่มสอนเดินแล้ว พอตั้งहनน้อยก็สอนพูด เรียกพ่อว่า "บาบา" เรียกแม่ว่า "มามา" และเรียกโรจรณว่า "จันนา" โรจรณก็รู้สึกตื่นเต้นจนบอกไม่ถูก เขาอยากจะประกาศให้โลกทั้งโลกรู้ว่าพ่อहनพูดได้แล้ว

ต่อมาอีกไม่นานโรจรณก็ต้องแสดงความสามารถในทางอื่นๆ อีก เช่นเขาจะต้องทำตัวเป็นม้า ปากคาบบังเหียน และขาทั้งสองข้างก็กระโดดห้อยไป และยังต้องเดินปลัดากับคุณหนู และในที่สุดถ้าโรจรณไม่ทำเป็นแพลงนอนแม่เป็นต้องไต่ขึ้นเลี้ยงร้องให้ดังขรมทุกทีไป

ในเวลานั้นเอง อนาคตก็ถูกย้ายไปประจำจังหวัดหนึ่งซึ่งตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำปท-
มา เมื่อผ่านเมืองกาตกตาเขาก็จอดเด็ก ๆ ให้ลูกคนหนึ่ง เด็กตัวน้อยเหลืองตัว
หนึ่ง หมวกถายทอง กำไลมือและกำไลเท้าทอง โรจรณชอบนำเอาเครื่องแต่งตัว
เหล่านี้ออกมาตลกแต่งให้คนหนูในเวลาที่จะพาออกไปเดินเล่น และเขามักจะทำอย่าง
ภาคภูมิใจและถือเป็นพิธีของอย่างสำคัญที่จะต้องแต่งให้เต็มทีก่อนพาออกนอกบ้าน

ต่อมาไม่ช้าก็ถึงฤดูฝน และฝนก็เทกระหน่ำลงมาทุกวันไม่ขาดสาย แม่
ซึ่งเปรียบเหมือนงูใหญ่ที่หิวกระหายกลืนกินเอาฝั่งน้ำ หมู่บ้านและไร่ข้าวโพดท่วมมิด
หญ้าสูงและต้นไม้ทงน้อยบนฝั่งทราย ไม่ช้าไม่นานก็ไต่ขึ้นเลี้ยงคดงูถูกนาซัดพวงครน
ลงไป เฝ้ายกระแสน้ำซึ่งไหลเชี่ยวจัดราวกับพายุนุ่มแถมเลี้ยงดังไปไกล ฟองน้ำ
ใหญ่ ๆ ซึ่งไหลผ่านสายตาไปโดยเร็วนั้น แสดงให้เห็นว่ากระแสน้ำไหลเชี่ยวแรง
เพียงไร

เย็นวันหนึ่ง ฝนหยุด ท้องฟ้ายังมีเมฆอยู่ แต่ทว่าสว่างและเย็นสบาย เจ้า
ชีวิตของโรจรณไม่ยอมอยู่ในบ้านในเวลาเย็นที่ปลอดภัยไปรังคี่เช่นนี้ จึงได้จับมันลงไป
ในรถเช่น แต่โรจรณก็เข้าไปเข้าๆจนถึงทุ่งนาริมฝั่งแม่น้ำ ไม่มีใครอยู่ในน่านนี้เลย

แต่ไม่มีเรือสักลำอยู่ในแม่น้ำ มองข้ามแม่น้ำไปบนท้องฟ้าไกลโพ้น จะเห็นเมฆถูก
ลมพัดไปทางทิศตะวันตก ดวงอาทิตย์กำลังอัสดงคดทอดแสงงดงามจับตา ในท่าม
กลางความเงียบนั้น คุณหนูน้อยก็ไปข้างหน้าต่างและร้องว่า “จันทา ไม่นอย”

ที่แปลงดินใกล้ ๆ นั้น มีต้นกระทุ่มกำลังออกดอกเต็มที เจ้าชายน้อยของ
ไรจอนจึงคิดด้วยความอยากได้ และไรจอนก็ทราบทันทีว่าเจ้าชายของเธอต้องการ
อะไร เมื่อเร็ว ๆ นี้เองเขาเคยเก็บเอาเมล็ดดอกไม้มาทำเป็นรถเด็ก ๆ ผูกด้วยให้คุณ
หนูจากเล่น และคุณหนูก็เล่นจะเบิกบานสำราญใจด้วยการลากรถ จนกระทั่งใน
วันหนึ่งวันไรจอนไม่ถูกผูกบังเหียน และได้เลื่อนตำแหน่งจากม้ามาเป็นคนเลี้ยงม้า

แต่ในวันนั้นไรจอนไม่มีความปรารถนาที่จะดูยโคตนดังถึงเข้าเข้าไปเก็บดอกไม้
ไม่ ฉะนั้นเขาจึงรีบไปทางอื่นแล้วบอกว่า “ดูโน่นแน่ะ ดูโน่น นกแน่ะ นก!” เขา
ทำเสียงประหลาดต่าง ๆ พยายามเข็นรถออกไปให้ไกลคืนไม้

แต่เด็กชายน้อยซึ่งจะได้เป็นผู้พิพากษาในวันหนึ่งข้างหน้าไม่ยอมจำนนง่าย ๆ
นอกจากนั้น ในเวลานั้นไม่มีอะไรจะทำให้พ่อหนูเขาใจได้ และจะช่วยให้หนูทดลอง
นานนักก็ได้

พ่อหนูน้อยดังนั้นจะเอาให้ได้ ไรจอนก็จับปัญหา ในที่สุดเขาก็จึงบอกพ่อ
หนูว่า “เอาเถอะ คุณ นิ่ง ๆ อยู่ในรถ ผมจะเก็บดอกไม้ให้ ระวังอย่าไปริมน้ำก็
แล้วกัน”

พูดแล้ว เขาก็ถกเขมรชนไปถึงหัวเขา ดุยโคตนเข้าไปจนถึงต้นไม้

ในทันทีที่ไรจอนก้าวออกไป ความคิดของพ่อหนูน้อยก็เด่นไปอยู่ที่แม่น้ำซึ่ง
ไรจอนห้ามไม่ให้ไปทันที พ่อหนูน้อยมองเห็นกระแสน้ำไหลคึก ๆ ในท้องแม่น้ำและ
มีเสียงดังซู่ซ่าเมื่อยกระแทกฝั่ง ดูเหมือนว่าถูกคลื่นน้อย ๆ เหล่านี้ถาปนาจากไรจอน
คนที่ใหญ่กว่าคนเหมือนกัน และกำลังหัวเราะอยู่เหมือนเสียงหัวเราะของเด็กพันคน
พอมองเห็นความสนุกสนานของคลื่นน้อย ๆ เหล่านี้ หัวใจอันไร้เดียงสาของหนูน้อยก็

รู้สึกคนเด่นสุดที่จะจับไว้ได้ พ่อหน้อยค่อย ๆ แอบถ้าวลงจากรถและเดินเกาะ
และตรงไปทรมึง ก้มลงเก็บไม้เล็ก ๆ มาถือไว้ทำเป็นคกปลา เทพธิดาผู้ชุกช่นแห่ง
เมื่อนานนมเหมือนจะเชื่อเชิญให้พ่อหน้อยลงไปเล่นในวังอันสนุกสนานของพวกเขา
ด้วยเสียงกระซิบกระซาบอันดัง

โรจรถึกคอกไม้ได้สักกำมือหนึ่ง ก็จัดแจงห่อใส่ชายพกไต่ลงมาหน้าคา
ยัมแย้ม แต่พ่อถึกรถเข็นดี เห็นไม้แต่รถเปล่า เหลียวซ้ายแลขวาจนรอบตัว ก็ไม่
เห็นไม้ใคร หันกลับไปมองที่รถอีก ก็ไม่มีใครอีก

ชั่วขณะอันแสนร้ายนั้น โรจรถึกยื่นวามไปทั้งตัว เหมือนเดือดในกาย
เปลี่ยนเป็นน้ำแข็งไป นัยน์ตาพร่าพรามมองเห็นโลกด้ามมืดมนอยู่รอบ ๆ จากส่วน
ลึกของหัวใจอันร้าวสลาย โรจรถ้องเสียงแหลมออกมาได้คำเดียวว่า “คุณหนู
คุณหนู”

แต่ไม่มีเสียงตอบว่า “จันนา” ไม่มีเสียงเด็กหัวเราะอย่างชุกช่นอยู่ข้างหลัง
แล้ว ไม่มีเสียงเด็กร้องด้วยความดีใจในการที่เขากลับมา มีแต่เสียงแม่น้ำไหลคึก ๆ
ซู่ซ่าอยู่อย่างเดิม เสมือนหนึ่งว่ามันไม่รู้เรื่องราวอะไรด้วยเลย และไม่มีเวลาที่จะ
มาเอาใจใส่กับเหตุการณ์เด็ก ๆ น้อย ๆ ของมนุษย์เช่นความตายของเด็กคนหนึ่ง

พอเย็นมากเข้า คุณนายสาวของโรจรถึกยิ่งใจร้อน หดห่อจึงสั่งให้คนออก
ไปตามทุกแห่ง คนเหล่านั้นก็กระเียงออกไปจนถึงฝั่งแม่น้ำบางทมา ที่ทุ่งนาริมฝั่ง
เมื่อนานนมทุก ๆ คนก็ได้พบโรจรถึกวิ่งไปจูงมาเหมือนคนบ้าคลั่ง ตะโกนร้องเรียกไป
พลางด้วยเสียงอันดังหวังว่า “คุณหนู คุณหนู”

เมื่อคนเหล่านั้นเอาตัวโรจรถึกกลับมาบ้าน เขาก็ล้มแผ่ลงแทบเท้าของนาย
สาว เขาถูกเขย่าตัวและถามซ้ำซากหลายครั้งว่า เอาคุณหนูไปไว้ที่ไหน แต่เท่าที่
เขาตอบได้ก็คือว่า เขาไม่ทราบ

ทุก ๆ คนเข้าใจว่าพ่อหน้อยคงจะจมน้ำตายเสียแล้ว แต่ก็ยังมีความสงสัย บางประการเหลืออยู่เหมือนกัน เพราะเขื่อนนั้นมีคนเห็นพวกกยบขี้มาตงพักอยู่นอก หมู่บ้าน มารดาซึ่งสุดแสนจะเสียใจนั้นถึงกับคิดสงสัยไปว่า ไจรณนั้นเองอาจเป็นคนชะโมยลกของหล่อนไป หล่อนเรียกไจรณมาหาแต่ดำฟังและอ้อนวอนถามอย่าง น่าสงสารว่า “ไจรณ เขาถูกมาคันให้ฉันเถอะ จะเอาเงินเท่าไรฉันไม่ว่า ขอให้เขา ลูกของฉันมาคืนเถอะ !”

ไจรณได้แต่หันหน้าผากของตนแทนคำตอบ ซึ่งเป็นการขู่โทษของคุณ นายสาว ผลที่สุดหล่อนก็ไดไจรณออกไปจากบ้าน

อนุภพพยายามชี้แจงเหตุผลแก่ภรรยาของเขาให้เด็กสงสัยโดยไม่มีมูลเสีย เขาออกภรรยาว่า “ทำไมเขาจะทำความเดวทรมานเช่นนั้นได้”

ภรรยาของเขาคอบว่า “เด็กแต่งเครื่องทองติดตัวไป ใครจะไปได้”

ต่อจากนั้นมาก็ไม่มีประโยชน์อะไรที่จะชี้แจงให้หล่อนเข้าใจด้วยเหตุผล

— ๒ —

ไจรณกลับไปอยู่บ้านเดิมซึ่งเป็นบ้านเกิดของตน เขาไม่มีลูกชาย และ ด่วงมาบคนก็ไม่มีความหวังจะมีลูกได้อีก แต่จะบังเอิญอย่างไรก็ตาม ก่อนสิ้นบั้นภรรยา ของเขาก็คลอดบุตรเป็นชาย และก็ตายไปเพราะการคลอดบุตรนั้น

พอเห็นหน้าบุตรที่เกิดใหม่ของตน ไจรณก็เกิดความรู้สึกซึ่งจนมาอย่างบอก ไม่ถูก เขารังเกียจว่าเด็กคนนั้นคงจะเกิดมาเพื่อแย่งความรักที่เขามักให้คุณหน และจะ เป็นความผิดที่ร้ายแรงยิ่งถ้าเขาจะมีความสัมพันธ์กับลูกของตนในเมื่อได้ทำให้ลูกของ นายม่อนเป็นไปเช่นนั้น ถ้าหากไม่ได้บารของเด็กรซึ่งเป็นหมายเจียงตุ่เด็กไว้ เด็กนั้นก็ คงจะมีชีวิตอยู่ต่อมาไม่นานนัก

แต่ในไม่ช้า ความเปลี่ยนแปลงก็ค่อย ๆ เกิดขึ้นในใจของโรจรณ ได้มี
 ตั้งข้อจรรยาเกิดขึ้นแล้ว เด็กที่เกิดใหม่เริ่มหัดคลาน และชอบคลานหนีออกไปนอก
 บ้านด้วยความซุกซน รู้จักหลบหลีกหนีอย่างฉลาดน่าขัน เดียงหัวเราะ เดียงร้องไห้
 และกิริยาท่าทางของเด็กช่างเหมือนกับคุณหนูเสียนกระไร บางครั้งเมื่อโรจรณได้ยิน
 เดียงร้องของเด็ก หัวใจของเขาก็เริ่มเต้นกระแทกซี่โครงโดยแรง และเขารู้สึกเหมือน
 ว่าคุณหนูน้อยของเขากำลังร้องไห้อยู่ที่ไหนแห่งหนึ่งในยมโลก เพราะเหตุว่าแหกหา
 จันหาของแกไม่พบ

ไผดนา คือชื่อซึ่งป้าของเด็กตั้งให้ เริ่มสอนพูด เขาหัดเรียก “ป๊า” “มา
 มา” ด้วยคำนี้เองเด็ก พอโรจรณได้ยินคำที่เขาเคยได้ยินขึ้นหูมาแต่ก่อนเช่นนั้น
 ความตลกขบขันก็กระจ่างขึ้นมาในใจของเขา คุณหนูน้อย ๆ ของเขามักจะผูกพันอยู่
 ในจันหาของแก จึงได้มาถือกำเนิดใหม่ในบ้านของจันหา

โรจรณมีเหตุผลสนับสนุนความเชื่อของตนอยู่สามประการ ซึ่งเขามั่นใจว่าไม่มี
 เหตุอื่นใดจะมาคัดค้านได้—

เด็กเกิดในเวลาใด ๆ ก็กับที่คนตาย

ภรรยาของเขาไม่น่าจะให้กำเนิดแก่บุตรได้ในวัยกลางคน

เด็กที่เกิดใหม่เดินเตาะแตะเหมือนคุณหนูแต่ละเรียก “ป๊า” “มา” มี
 กิริยาอาการเหมือนคุณหนูทุกอย่าง—นั่นแหละคือผู้พากษาในอนาคตแน่

ทันใดนั้น โรจรณก็ทวนคิดขึ้นมาได้ถึงข้อกล่าวหาอันร้ายแรงของนายผู้หญิง
 เขารู้ฟังด้วยความพิศวงในใจว่า “อ้อ แกนี่ของแกถูก แกรู้ว่าเราจะไม่ตลกของ
 แกมาจริง ๆ”

พอโรจรณคิดตกดังนี้แล้ว เขาก็เต็มไปด้วยความเสียใจอย่างใหญ่หลวงใน
 การที่เขาได้ทอดทิ้งเด็กมาแต่ก่อน มาตอนนี้เขาก็รู้สึกทงกายทงใจเป็นผู้รับใช้ที่แสน

ภักดีของเด็กนั้น เขาเริ่มเคยคบเด็กสาวกับเด็กนเป็นลูกของเศรษฐี เขาชอบรถเข็น
 ซอเดี่ยวคอร์ดเดี่ยว ซอหมวกกับคนทองให้ เขาเอาเครื่องทองรูปพรรณของภรรยา
 ที่ตายไปยืมทำกำไลมือและกำไลเท้า เขาไม่ยอมให้เล่นกับเด็กอื่น ๆ ในหมู่บ้านนั้น
 และตัวของเขาเองก็เคยกลายเป็นเพื่อนเล่นของเด็กไปทั้งกลางวันกลางคืน พอเด็ก
 นนเคิบโตขึ้น ก็ถูกตามใจทุกอย่าง และแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าแพรพรรณอย่างดี จน
 เด็กอื่น ๆ ในหมู่บ้านนั้นพากันเรียกว่า “เจ้าชาย” และทำหน้าที่ห่อกลิ้งเล่นต่าง ๆ
 ส่วนพวกผู้ใหญ่ในหมู่บ้านนั้นก็พากันคิดว่าโรจนะหลงรักลูกจนแทบเป็นบ้า

ในที่สุดก็ถึงเวลาที่จะต้องส่งเด็กเข้าโรงเรียน โรจนะชายที่ดิ้นแปลงเด็ก
 ของตนและย้ายไปอยู่กาดกิดดา เขาพยายามหางานทำด้วยความยากลำบาก และ
 ในที่สุดก็ได้อ่านเป็นลูกจ้างในบ้านแห่งหนึ่ง เขาจัดการส่งใตงนาเข้าโรงเรียน ใต
 ทรากคราดำบากทุกประการเพื่อให้การศึกษาอย่างดีที่สุด เสื้อผ้าอย่างดีที่สุด และ
 อาหารอย่างดีที่สุดแก่ใตงนา ส่วนตัวของตัวเองได้รับประทานแต่ข้าวพอประทังไป
 มอหนึ่ง ๆ เขามักจะพูดกับตัวเองว่า “อา คุณหนูของผม คุณหนูน้อยน่ารัก คุณ
 หนูรักฉันมากจึงกลับมาเกิดในบ้านของฉันอีก คุณหนูจะไม่ต้องได้รับความ
 ระกาดำบากด้วยความทอดทิ้งของฉันได้เลย”

๑๒ ปีได้ผ่านพ้นไปด้วยประการฉะนี้ เด็กชายดำนารถอ่านออกและเขียนได้
 เป็นอย่างดี เขาเป็นเด็กเฉลียวฉลาด หน้าตาดีด้วยและดมบรรณด้วยอนามย์ เขา
 เอาใจใส่ในเรื่องความสวยความงามมาก และมีความพิถีพิถันเป็นพิเศษในการแต่ง
 ผมให้ตรง นิสัยค่อนข้างสุ่ยสุ่ยชอบใช้จ่ายให้หมดเปลืองไปในการซื้อของ
 สวย ๆ งาม ๆ และความสนุกเพลิดเพลิน เขาไม่ตำราวจะนึกถึงโรจนะในฐานะพ่อ
 ได้ เพราะถึงแม้ว่าโรจนะจะมีความรักต่อเขาอย่างพอ แต่กิริยาอาการที่แสดงต่อ
 เขานั้นเหมือนคนใช้แสดงค่อนาย นอกจากนั้นแล้ว โรจนะยังได้กระทำความผิดยิ่ง
 ขึ้นไปอีก โดยปกปิดมิให้ใคร ๆ รู้เลยว่าเด็กนั้นเป็นบุตรของตน

พวกนักเรียนในหอประจำซึ่งอยู่ร่วมกับไผดนานั้น มักจะชวนในกิริยาทำ
ทางที่เป็นบ้านนอกของไรจวนเป็นอันมาก และข้าพเจ้าเกรงว่าดัดนิสัยบิดา ไผดนา
ก็คงจะได้พดอยชวนไปด้วยเป็นแน่ แต่ในใจจริงของเด็กเหล่านั้นแล้วทุก ๆ คนรู้สึก
รักชายชาวผู้มีใจอ่อนโยนและนิสัยดี ๆ นั้นมาก ไผดนาเองก็รักไรจวนไม่น้อย
แต่ความรักของเขาเป็นความรักในฐานะภรรยา เป็นความรักในฐานะรักคนที่ค่าด้วย
กว่า

เมื่อไรจวนแค้นแค้น นายจ้างของเขาทำเรื่องนั้นว่าอยู่เรื่อย เพราะ
ไรจวนไม่สามารถจะทำงานได้เต็มที่ เขาอุตตพยายามเพื่อเจียดเงินไว้ให้ลูกชายหรือ
นายของเขา ในที่สุดร่างกายก็ถึงกับทรุดโทรมอ่อนกำลังลงทุกที จนไม่สามารถจะทำ
งานซึ่งเป็นหน้าที่ประจำวันได้เต็มที่ เขาก็จะมีอาการหง ๆ ตม ๆ ซึมท้อลงทุกวัน
แต่นายจ้างต้องการลูกจ้างซึ่งทำงานได้เต็มที่ และไม่ยอมฟังคำแก้ตัวใด ๆ ทั้งสิ้น
เงินที่ไรจวนขายที่ดินได้ตนก็ใช้หมดไปแล้ว และลูกชายก็เฝ้าแต่บ่นเรื่องเสียผ้า
และขอแต่เงินเรื่อยไป

— ๓ —

ในที่สุดไรจวนตกลงใจเลิกเป็นคนใช้ เหลือเงินให้ไผดนาไว้ใช้เล็กน้อย
ก่อนที่จะจากไปเขาสัญญาแก่ไผดนาว่าเมื่อจัดธุระที่จำเป็นทางบ้านเดิมเสร็จเรียบร้อยแล้ว
แล้ว เขาจะรีบกลับมาทันที

เขารับตรงไปยังเมือง Baraset ซึ่งอนุกดเป็นผู้พากษายูทนต์ ภรรยาของ
อนุกดยังคงโศกเศร้าอยู่เพราะไม่มีบุตรอีก

เย็นวันหนึ่ง อนุกดกำลังนอนพักผ่อนภายหลังที่ได้ทำงานเหน็ดเหนื่อยมาตลอด
วัน ภรรยาของเขากำลังขอยาจากหมอแก่ ๆ คนหนึ่ง ซึ่งดัดทำทางเบ็ดเสร็จหมอดวง

ขอทาน รวากยาแพงดังดิบ แต่หมอรับรองว่ารับประทานครบถ้วนแล้วจะมีบุตรแน่ ทันใดนั้น
 อนุชได้ยินเสียงร้องทักมาจากสนามหญ้า จึงออกไปดูว่าใครมา เขาก็ได้พบไรจอน
 ยืนอยู่ เมื่อได้พบเห็นเข้าก็วิ่งจากไปนาน ใจของอนุชก็อ่อนลง ได้ตามถึงทุกซอก
 ของไรจอน และรับจะเลี้ยงดูดังเดิม

แต่ไรจอนยิ้มแห้งๆ และตอบว่า “ผมอยากจะทำกราบเท้าคุณนายเท่านั้น
 แหะละครับ”

อนุชนำไรจอนเข้าไปในบ้าน แต่คุณนายมิได้รับรองด้วยความดีใจเหมือน
 อย่างคุณผู้ชาย ไรจอนไม่เอาใจใส่ต่ออาการทัก เขาพนมมืออยู่ในท่าวิงวอนขอ
 โทษและบอกว่า “ไม่ใช่แม่หน้าบึ้งตามดอกขยับที่ชะโมยคุณหนูไป กระผมเอง”

อนุชแปลงอุทานออกมาด้วยความตกใจว่า “คุณพระช่วย! จริงหรือนี่!
 อยู่ที่ไหนล่ะ?”

ไรจอนตอบว่า “อยู่กับผมครับ ผมจะนำมามะวัน”

วันมะวันเป็นวันอาทิตย์ซึ่งคำดบิด ตั้งแต่เช้าตรู่ต้องด่ามกรรยานางจ้องออก
 ไปที่ถนน คอยว่าเมื่อไรไรจอนจะมา พอ ๑๐ โมงเช้าเขาก็มา จูงไม้ดนามาด้วย

กรรยาของอนุช ไม่ได้ชักถามหาหลักฐานอะไรเลย หัดอวดด่าดนามา
 หนึ่งบนคก คินเค็นคังใจ แทบเป็นบ้า ประเดยหวัดเราะ ประเดยร้องไห้ ลูบคลำ
 จวบผม จวบหน้าผาก มองดูหน้าผากด้วยนัยนาทกระหายคลุ้มคลั่งด้วยความรัก เด็กหน้าตา
 สะดวัก และแต่งตัวอย่างลูกผู้ดี หัวใจของอนุชได้เดินไปด้วยความรักซึ่งเบี่ยมถน
 วนมาเองทนท

ถึงกระนั้น ความเป็นผู้พิพากษาในตัวของเขาทำให้เขากล่าวว่า “มีข้อพิพาท
 อะไรที่ว่าเป็นลูกของคุณ?”

โรจรถอบว่า “ข้อพิสดาร จะมีข้อพิสดารอะไรในเรื่องเช่นนั้น พระเจ้าองค์เดียวเท่านั้นที่ทราบว่าผมเองไม่ใช่คนอื่นที่ระโมยคุณของคุณไป”

เมื่ออนุภดูเห็นภรรยาของเขาถูกรักสุดสวาทอยู่กับเด็กไม่วางมือ เขาก็คิดเห็นว่า เป็นการเปล่าประโยชน์ที่จะถามหาหลักฐานข้อพิสดารใดๆ เชื้อเดียวกันว่า นอกจากนั้นคนแก่อย่างโรจรถจะไปได้เด็กเช่นนั้นมาจากไหน และทำไมคนใช้ที่ซื่อสัตย์ของเขาจะมาทอดกดวงเขา เขาจะหวังเอาอะไรได้จากการดองดวงนี้

ถึงกระนั้น เขาไม่สามารถจะถามได้ว่าโรจรถได้กระทำผิดต่อหน้าที่ ดังนั้นเขาจึงพูดว่า “โรจรถ แกจะอยู่ที่ไหนอีกไม่ได้”

“กระผมจะไปอยู่ที่ไหนเล่าครับ?” โรจรถตอบเสียงสั่นตันทันด้วยความเสียใจ เขาพนมมืออวดวอนแฉะพูดต่อไป “ผมแก่แล้ว ใครจะจ้างคนแก่เป็นคนใช้เล่าขอรับ”

นายผู้หญิงพูดว่า “ให้แกอยู่เถอะ ลูกคงดีใจ และดิฉันก็ไม่ถือโทษแกแล้ว” แต่ความเป็นผู้พิพากษาในใจเขา ไม่ยอมให้เขาอนุญาต เขาตอบว่า “ไม่ได้ จะยกโทษในการกระทำผิดที่เดี๋ยวมาไม่ได้”

โรจรถก้มลงกับพื้น กอดเท้านายผู้ชายไว้ ร้องว่า “คุณขอรับ ให้ผมอยู่เถอะ ไม่ใช่ผมเป็นคนทำดอกครับ พระเจ้าต่างหาก”

การบ้ายความผิดให้กับพระเจ้าเช่นนั้น ยิ่งกระทบความรู้สึกผิดชอบของอนุภดูรุนแรงยิ่งขึ้น

“ไม่ได้ ยอมไม่ได้ ดันไว้ใจแกอีกต่อไปไม่ได้ แกเคยทุจจริตมาแล้ว”

โรจรถถูกขมขื่นแฉะพูดว่า “ไม่ใช่ผมเป็นคนทำ”

“งั้นใครล่ะ” อนุภดูถาม

โรจรถอบว่า “เคราะห์กรรมของผมเอง”

แต่ไม่มีผู้ใดรับการศึกษาคนใดจะยอมรับขอเป็นขอแก้ดวงพิฆาต และ
อนุญาติก็ยังคงเด็ดเดี่ยวอยู่ตามเดิม

เมื่อไฉนได้ทราบว่าคุณเป็นบุตรของผู้พิพากษาผู้มั่งคั่ง ชนแรกเขาถูกรัง
โกรธ เพราะเขาคิดว่าเขาถูกโกงสิทธิที่เขาควรได้รับแต่กำเนิด แต่เมื่อเห็นโรจรถ
เตือนเตือนกระวนกระวายเช่นนั้น เขาก็บอกกับบิดาอย่างใจดีว่า “คุณพ่อครับ ยกโทษ
ให้แกเถอะ ถึงจะไม่ให้แกอยู่ด้วยก็ให้เบียดเบียนแต่จนกระทั่งแกจะตายก็แล้วกัน”

พอได้ยินดังนี้ โรจรถก็พูดไม่ออก เขามองดูหน้าบุตรของเขาเป็นครั้งแรกด้วย
เคารพดูนายผู้ชายและนายผู้หญิงของเขา แล้วออกไปปะปนกับคนในโลกซึ่งมี
จำนวนนับไม่ถ้วน

พอถึงเดือนอนุญาติถึงเงินไปที่บ้านเดิมของโรจรถ แต่เงินนั้นกอดคนมา
เพราะไม่มีคนทขอโรจรถอยู่ไหน.

เจ้าแห่งบทละครรำ

ศิระศรียานนท์

การแต่งหนังสือชนิดบทละครรำ เป็นการแต่งยากยิ่งกว่าบทกลอนใดๆ หลายประการ เพราะบทละครรำมีความสำคัญซึ่งผู้แต่งจะต้องแต่งภายในกรอบแห่งศิลปะประเภทนี้ คือ

๑. เกี่ยวกับศิลปะการรำ ผู้แต่งจะต้องรู้ทำนองท่าไม้เท้า ทำนองรำในบทอะไร และความงดงามของท่าที่รำเป็นอย่างไร

๒. เกี่ยวกับจิตใจคนดู บทบาทของละครกดี ภาษาที่เขาเรียบเรียงเป็นบทกลอนกดี จะต้องให้คนดูเข้าใจ กระทบกระเทือนอารมณ์ จนเพิกเฉยคิดเป็นเรื่องจริงจังจน คอยโศก คอยรัก และคอยชมเชย ทำให้คนดูนึกคิดคล้อยตามจนเกิดอารมณ์เศร้าถึงแก่น้ำตาไหล หรือจนจนอดหัวเราะไม่ได้ หรือเปรียบเทียบกับความรักของตนเอง เป็นต้น

๓. เกี่ยวกับความรู้ทางภาษา เมื่อเกี่ยวกับจิตใจของคนดูให้เกิดอารมณ์ต่างๆ ดังกล่าวในข้อ ๑ ผู้แต่งบทละครจะต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญในทางภาษา รู้จักเลือกพ้องคำมาใช้ให้เหมาะ ให้เป็นข้อความกระทัดรัด ก็นใจ ชิงใจ ถ้าไม่รู้ภาษากว้างขวางลึกซึ้งก็แต่งไม่ได้ หรือถึงแม้ว่าแต่งได้ก็ไม่มีคนคิดใจ

๔. เกี่ยวกับดนตรี ผู้แต่งบทละครรำ จะต้องมีความรู้ทางวิชาดนตรีไทยอย่างเชี่ยวชาญ เพราะการรำเกี่ยวกับการร้องเป็นทำนองเพลง จะร้องและรำในบทความอย่างไร ควรใช้เพลงอะไรรับจึงจะเหมาะสมกลมกลืน และรู้ตลอดจนว่าเพลงไหนเป็นจังหวะทำไร ถิ่นยาวเพียงไรจะได้แต่งคำให้พอดกับจังหวะเพลง และเพลง

คนตรีที่เลือกมาประกอบนั้นจะต้องเลือกที่ไม่ยืดยาว มีฉันทลักษณ์ร้อง ๆ ราว ๆ ช้า นาน ทำให้คนดูเบื่อ ชื่อเพลงคนตรีที่บอกกำกับไว้ว่าบทไหนเด่นเพลงอะไร เรียกตามภาษาละครว่าหน้าพาทย์

๕. เกี่ยวกับการว่า การว่าก็คือ ภาษาย่างหนึ่ง ซึ่งใช้มือหรือกริยาท่าทางให้ตรงกับความหมายของคำที่เขาบอกบท เช่น หัวเราะแสดงท่าอย่างไร เพราะฉะนั้นผู้แต่งบทละครจะต้องหาคำที่ตัวละครว่าได้ ถ้าเป็นคำที่ตัวละครว่าไม่ได้ก็แสดงท่าไม่ถูก เพราะฉะนั้น การแต่งบทละครจึงจำกัดองค่างถึงเนื้อเรื่องด้วย ว่าความอย่างไรควรแสดงบทบาทได้ และความอย่างไรที่ไม่สามารถจะแสดงบทบาทได้ก็ต้องคัดออก

๖. เกี่ยวกับความรู้ ความรู้ซึ่งเกี่ยวกับการแต่งบทละครมีเนกประการ นอกจากความรู้ในทางภาษาและในทางศิลปะที่กล่าวแล้ว ยังต้องมีความรู้รอบนอกมาก คือ เรื่องละคร โดยมากเป็นเรื่องของกษัตริย์ ผู้แต่งจำเป็นต้องรู้ภูมิของกษัตริย์ตลอดจนราชประเพณี ขนบธรรมเนียมในราชสำนักและการปกครองของประเทศ ถ้าผู้แต่งขาดความรู้สำคัญ ๆ เหล่านี้ ก็เท่ากับจับแพะชนแกะ จึงดูตัวอย่างบทละครซึ่งผู้แต่งไม่ใช้กักราชแต่ง จะเห็นมีข้อเคอะเขินอยู่เป็นอันมาก

ในยุคกรุงรัตนโกสินทร์ เรามีบทละครชนชั้นเยี่ยม ก็คือ พระราชนิพนธ์บทละครราชกาลที่ ๒ ได้แก่ พระราชนิพนธ์รามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์อิเหนา พระราชนิพนธ์มณิพชย์ พระราชนิพนธ์สังข์ทอง พระราชนิพนธ์คำว้ไหลวชย์ เป็นต้น พระราชนิพนธ์บทละครเหล่านี้ เรานิยมกันมาตั้งแต่เริ่มมีชน เป็นที่ติดอกติดใจของคนไทยตั้งแต่แรกเริ่มใช้เงินเป็นแบบละครใน จนกระทั่งแผ่ออกมาเป็นละครที่ใคร ๆ นำเอามาเล่นก็ได้ เมื่อข้าพเจ้ายังเป็นเด็กไปไหนก็ได้ยินแต่เสียงกลองละครทั่วไปทั้งในกรุง เรื่องละครที่เล่นและนิยมนักก็คือเรื่อง สังข์ทอง มณิพชย์ พระราชนิพนธ์รามเกียรติ์นั้นใช้เงินโฉน นาน ๆ จะได้ดั่งครั้ง เพราะงานใหญ่ ๆ จึงจะมีโฉน ส่วนพระราชนิพนธ์อิเหนา มักเล่นเป็นพิเศษ เพราะอิเหนาเป็นเรื่องของกษัตริย์ ๓๐๐ เปอรเซนต์ คนชน

กต่าง ๆ และสิ่งต่าง ๆ ได้ซึ่งใจ ไม่ใคร่มีบทบาทของคนสามัญอย่างเรื่องอื่น ๆ จึงไม่ใคร่เด่นก่นทอไป

บทละครพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒ เท่าที่ยกมากล่าวได้ ทุก ๆ เรื่องมีลักษณะเด่นชัดบริบูรณ์ด้วยหลัก ๕ ประการที่อ้างมาแล้ว

ละครพระราชนิพนธ์ชื่อเหินา บทกตอนกะตริต คำตื้น มีรสเพราะด้วยคำซึ่งใจ และสัมผัสในบริบูรณ์ ทุกวรรคของกตอนหาที่คำทมิได้ เช่นในถ้อยถนที่กล่าวด้วยถ้อยว่า “มันไม่เกรงฤทธิ์เทศไม่เกรงเดชต้องกษัตริย์เป็นใหญ่ ไม่เกรงผู้เคยมีชัย น้อยใจเป็นพินาศนา” หรือในบทที่เป็นความเปรียบเทียบกับให้คิดเห็นว่า “โอ้อ้อนิจจากความรัก พังประจักษ์เหมือนด้ายน้ำไหล” ความเช่นนี้มรสปรชญาแฝงอยู่ในตัว ทำให้เกิดความนึกคิดซึ่ง หรือในเชิงพรรณนาก็มีแนวความคิดเปรียบเทียบกับ เช่น “เบญจวรรณเจบดด้วยชาติ เหมือนนวนพจากถ้ำมดุดามา” ดังนี้ เป็นต้น

กตอนพระราชนิพนธ์ชื่อเหินา รัชกาลที่ ๒ ทุกวรรคเป็นภาษาตื้น ไม่มีชนิดที่เรียกว่ากตอนพาไปอย่างบทละครอื่น ๆ เช่นเรื่องพระสมุท ซึ่งมีผู้แต่งภายหลังว่า “เราเป็นโอรสพระยายักษ์ เจ้ากรุงจักรวาพวงนรงค์ ชื่อสมุทอุ้มแม่บุษมาดี ไปบุรีภานุราฐมาตุรงค์” คำ นรงค์ หมายความว่าอย่างไร ออกจะเป็นกตอนพาไป ถ้าวานร แปลว่า คน นรงค์ เป็นทุกขวิภักตของ นร มันก็ไม่ได้ความสัมพันธ์กับเจ้ากรุงจักรวาพ และ “ไปบุรีภานุราฐมาตุรงค์” บอกแต่เมืองของพ่อซึ่งชื่อท้าวภานุราฐก็พอแล้ว แต่ทำไมแถมแม่คือ มาตุรงค์ เข้ามาด้วย พังดูก็อยู่ในฐานกตอนพาไปทั้งนั้น

ตามตำนานว่า การแต่งกตอนพระราชนิพนธ์ชื่อเหินา ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กวีผู้หนึ่งแต่งคนละตอน ๆ แล้วนำเอามาอ่านถวายต่อหน้าพระที่นั่ง มีการเลือกเฟ้นและทักกลอนกัน ดังตัวอย่างที่ว่า สุนทรภู่ทักกลอนซึ่งพระหนึ่งเกล้าฯ ทรงพระราชนิพนธ์ว่า “น้ำได้ไหลเย็นแฉกเห็นตัว ว้ายเหวกลใบไม้ด้วยอยู่ไหน”

สุนทรภู่ทักว่าไม่ได้ความว่า “ตัวอะไร” จึงแก้เป็น “น้ำใสไหลเย็นเห็นตัวปลาว่ายแหวกปทุมมาอยู่ไหน” เช่นนี้จะเห็นได้ว่า การใช้คำในวรรคของกลอน มีการพดพดกันอย่างเข้มงวด เพราะฉนั้นภาษากลอนของพระราชนิพนธ์ขอเฝ้าจึงจดจำเยี่ยง

เรื่องอิเหนาเป็นเรื่องของชเวดา พระवरวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต ได้ทรงพระนิพนธ์ประวัติเรื่องอิเหนาด้วยการค้นคว้าของพระองค์ท่านมาแล้ว ถ้าท่านผู้ใดยังไม่ได้อ่านก็น่าจะหาอ่านดู

ในยุคตอนปลายของกรุงศรีอยุธยา รัชกาลพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ รัชกาลที่ ๖ แห่งกรุงศรีอยุธยา พระราชนิพนธ์เรื่องอิเหนาเป็นบทละคร เมื่อตกทอดมาถึงกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงเห็นว่าเรื่องอิเหนาของกรุงศรีอยุธยามาทรงพระราชนิพนธ์ดัดแปลงแก้ไขบทกลอนเสียใหม่ เพื่อให้เป็นบทละครที่เหมาะสม ด้วยเหตุที่การทักถามมาแล้ว หลักฐานในพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒ ก็ว่า “อันอิเหนาเขาเอามาทำเป็นคำร้อง คำหีบงานการฉลองกองกุศล ครึ่งกรุงเก่าเจ้าศรีเชนนพธิ” หลักฐานเป็นข้ออ้างว่า เรื่องอิเหนา ไม่ใช่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เป็นผู้แต่งขึ้นเองก่อน ถ้าจะถือว่าเรื่องอิเหนาเป็นเรื่องไม่ดัด ก็ไม่ใช่เป็นความผิดของพระภควรรชพระองค์นั้น หากแต่ว่าบทละครอิเหนาซึ่งเป็นพระนิพนธ์ของเจ้าฟ้าหญิงพระองค์นั้น บทกลอนยังไม่กะทัดรัด ขาดความไพเราะ ไม่เหมาะแก่การร้องการรำ จึงทรงเอามาแก้ไขดัดดัดเพิ่มเติมให้ดีขึ้น

คงแต่ข้าพเจ้ายังเป็นเด็ก ๆ มา พออ่านหนังสือออกก็จับอ่านอิเหนา แม้แต่ความรู้อย่างเด็ก ๆ ไม่รู้คำอะไรก็ ศึกษารักเพราะ จนกระทั่งบัดนี้ ข้าพเจ้าก็คิดว่าข้าพเจ้าแต่งกลอนเป็นคนหนึ่ง แต่จะให้ข้าพเจ้าแต่งบทละครให้เพราะและดีเท่าพระราชนิพนธ์อิเหนา ข้าพเจ้ากลัวว่าข้าพเจ้าแต่งไม่ได้ เพราะข้าพเจ้าขาดความรู้หลายประการ แต่จะให้แต่งสู้กับเรื่องละครผู้อื่นแต่ง ๆ กันอย่างปัจจุบันนี้ ข้าพเจ้าไม่กล้า

ตามธรรมดา การแต่งบทละครที่ดี ก็ต้องให้มีรสแปลกๆ คละกันไป เพื่อ
ปลุกใจคนดูให้เกิดอารมณ์ต่างๆ เปลี่ยนจากความซ้ำๆ ซากซึ่งเป็นการชวนเบื่อ
ถ้าจะฟังแต่บทเพลงเรื่อยไป ไม่ซ้ำก็ง่วงนอน เพราะฉะนั้นจึงแทรกความขบขัน ไปก
ยาดังไปบ้าง เพื่อปลุกคนดูให้ตื่นจากการเปลี่ยนรส แต่จะแทรกตรงไหน นี่แหละ
เป็นศิลปะของกวี

นอกจากแทรกรสคดกขบขัน เมื่อตอนกล่าวถึงความบันเทิงของชนในยุคนั้น
ก็แทรกขนบธรรมเนียมประเพณีลงไป และขนบธรรมเนียมที่มีในวรรณคดีเช่น กวี
ก็แทรกด้วยของจริง ซึ่งมีในยุคนั้น ไม่ใช่แต่งขึ้นแต่ๆ อย่างที่ภาษาปากใช้กันว่า
“แต่งเดช” ลงไป เพราะฉะนั้นการอ่านวรรณคดีที่ดีๆ จึงเก็บความรู้ทางประวัติ
ศาสตร์ในหนังสือเช่นนั้นได้ด้วย

การแต่งหนังสือ เมื่อพูดถึงคน ก็ต้องพูดถึงฐานะของบุคคล ฐานะที่เป็น
คนชั้นสูง และความบันเทิงเป็นอย่างไร ก็เขียนตามความเป็นอยู่เหมาะสมสำหรับยุ
คนั้นๆ เมื่อพูดถึงคนชั้นต่ำก็พูดให้เหมาะสมแก่ฐานะของคนชั้นนั้น เพราะฉะนั้นในหนังสือ
บทละครพระราชนิพนธ์ของพระเจ้าอยู่หัว เมื่อกล่าวถึงประชาชนพูดเมืองจึงกล่าวตามสภาพของคน
ในยุคนั้น ความเป็นอยู่ของคนชั้นต่ำ ก็มีการทะเลาะกันว่ากันหยาบๆ ประพฤติตนเป็น
นักเลงการพนัน กินเหล้าเมายา และเล่นซุกกัน นี่เป็นรสขบขัน ไปกยาดัง ซึ่งเปลี่ยน
จากรสไพเราะเพราะพริ้ง

หนังสืออื่น เช่นขุนช้างขุนแผน เป็นต้น เมื่อพูดถึงคนชั้นต่ำ ก็มโหรีเรื่องราว
เช่นนั้น จนกระทั่งมีคนหลายคนพูดว่า ไม่อยากอ่านขุนช้างขุนแผน เพราะมีแต่หยาบ
โหด แต่จริงๆ ที่เพราะๆ ดีๆ ในขุนช้างขุนแผนก็มกลมไปทำไม่ผู้อ่านไม่รู้จักเลือก
รสต่างๆ และการที่ขุนช้างขุนแผนมีความหยาบโหดเช่นนั้น เราจะได้เห็นแต่ตอนนั้น
ว่าเป็นกวีเลวอย่างนั้นหรือ ถ้าถือเอาเช่นนั้นแล้ว ก็ตกอยู่ในฐานะที่เป็นผู้อ่านหนังสือ

ไม่เป็น ฉันทใดก็ดี การที่พระราชนิพนธ์ขอเห็นหนังสือความเช่นนั้น เมื่อกล่าวถึงประชา
ชน ก็มีความประสงค์จะให้เห็นว่าคนยุคนั้นมีความเป็นไปอย่างไร ไม่ใช่เป็นการ
เหยียดหยามหรือหมิ่นประมาทชนชาติไทย แต่อีกประการหนึ่ง เรื่องนี้เห็นว่าเป็นเรื่อง
แปลก ถ้าจะถือว่ารัชกาลที่ ๒ ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องคนชนตาเลวทราม ก็คงหมาย
ถึงคนชนตาของแขก ในขณะนั้นจะเจอะเจอสักว่าเหยียดหยามคนไทย คงไม่เป็นไปตามกฎของ
ศักราชวิทยาเลย

ถ้าผู้อ่านมีความนึกคิดไปในทางประวัติศาสตร์และเบ็ดเตล็ดศึกษา ก็จะได้เค้า
จากหนังสือเห็นว่า ยุคไหนผู้คนพลเมืองเป็นอย่างไร เกี่ยวกับการศึกษาเพียงไหน
เพื่อยกเหตุการณ์ในอดีตมาเปรียบกับปัจจุบัน เพื่อให้เกิดความคิดดัดแปลงแก้ไขไป
ในทางเจริญรุ่งเรืองขึ้น

การเกณฑ์ผู้คนพลเมืองให้เข้ากองทัพหรือให้ร่วมแรงทำอะไรสำหรับบ้านเมือง
นั้น ก็ย่อมมีการใช้อำนาจด้วยกันทั้งนั้น ไม่ว่าไทยและชาวไหน ถ้าเราไม่อาศัย
อำนาจบังคับบัญชาคนมาแต่คนบ้านเราจะเป็นอย่างไร จงตรองดูทางประวัติศาสตร์
จะเข้าใจได้ การที่ไทยยกลงมาในดินแดนสยามนี้ ถ้าหากไม่เดินไปด้วยการบังคับ
บัญชาแล้ว เราหรือจะดำรงคงเป็นชาติอันมั่นคงมาได้ ในการสร้างชาติ ในการ
ต่อสู้ศัตรูซึ่งอยู่รอบข้าง ก็ต้องอาศัยอำนาจของประมุขแห่งชาติทั้งนั้น เมื่อเขาเป็น
กระบวนทัพไปต่อต้านข้าศึก เรายังไม่มีระเบียบแถวหรือวินัยในการบังคับบัญชาหมู่
หมวดตลอดดอง กอง ก็คงมีการผิดพลั้งเป็นธรรมดา พลทศเทพนกกดจวนมา
หรือเห็นคนไหนก็ตองหันหลังถอยออกจากกระบวนบ้าง เมื่อเช่นนั้นจากตองมหาย
หมวด นายหมู่ คอยต้อนทหารที่แตกแถวเพื่อให้เข้าแถวบ้าง ก็ต้องตั้งอาญาขึ้นบ้าง
อย่างนี้จะเรียกว่าเป็นการดำเนินด้วยดีอย่างไร

การใช้อำนาจบังคับบัญชาในการกระเกณฑ์เช่นนั้นใช้จะมีแต่ไทยเมื่อไร เรา
อ่านตำราทัก พลทหารที่ถูกเกณฑ์ไปในกองทัพก็ได้รับความทารุณเท่าไร เราไม่เคย

ทำศึกแรมปีหลาย ๆ ปี แต่ในสามก๊กรบกันเพื่อชิงอำนาจกันอยู่ถึง ๒ ชั่วคน พวกที่
ถูกเกณฑ์เป็นทหารไม่ได้พบปะพ่อแม่ พี่น้อง พากันไปตายในสนามรบมากเท่าไร

เมื่อหันไปดูทางตะวันตกในสมัยโบราณ กองทัพเรือของอิหร่านที่ยกไปตีเมือง
เอเธน ใช้คนลงท้องเรือ และที่ข้างเรือรบทั้ง ๒ ข้างเจาะเป็นช่องให้ทหารนั่งพาย
ทรมานอย่างทารุณ ไม่ผิดอะไรกับวิธีที่เขาใช้ผูกเชือก บิดตาเดียวข้างหนึ่ง ให้เดิน
หมุนไม้บดขี้ให้เป็นผงที่แถววัดปทุมคงคา และการสร้างป้อมิศของกษัตริย์โยคุปต์
สมัยโน้นเกณฑ์คนมาตากหินมากมาย และชานานเท่าไร ทั้งใช้อำนาจบังคับบัญชา
เพียงไร ทำให้จริงไม่อาจว่าเป็นการดำนุญช้อย่าง

หนังสือชุดพระราชนิพนธ์บทละครในรัชกาลที่ ๒ เป็นหนังสือที่เขาหักถววรรณคดี
ขึ้นตั้งเพียงไร ข้าพเจ้าก็ได้แข็งแรงมาแล้ว ฉะเพาะอิเหนา หากคนที่ได้รับการศึกษาคดี
แล้วจะเห็นว่าแบบบทละครที่มีลักษณะงามทุกประการ ได้ยินแต่ยกย่องอวดกันใน
หมู่คนไทยว่าเรามัวรรณคดีที่เยี่ยมๆ แล้วอดอ้างพระราชนิพนธ์อิเหนารัชกาลที่ ๒
จนกล่าวอวดเล่ม ๑ ไม่ได้ ในด้านการศึกษา เพื่อให้ยุวชนได้ผ่านวรรณคดีที่เพราะเพราะ
เพื่อให้เป็นนิสัยจับจ้องในทางที่คิดคดต่อไป ก็ใช้พระราชนิพนธ์อิเหนาเป็นแบบเรียน
วรรณคดีเล่ม ๑ บัดนี้เราก็นั่งไขว่

อาศัยเหตุที่พระราชนิพนธ์บทละครในรัชกาลที่ ๒ เป็นบทละครที่นิยมกันมาว่าดี
เยี่ยมทุกสมัย จึงเกิดมีผู้แต่งบทละครอื่น ๆ เติบโตขึ้นออกหลายเรื่อง เช่นพระสมุทร,
จกแก้ว, มณีนีลยง, สร้อยวงศ์พรหมศร และหนังสือชุดจักร ๆ วงศ์ ๆ เกิดขึ้นตามคน
แต่จะหาเรื่องใดเทียบเท่าพระราชนิพนธ์บทละครในรัชกาลที่ ๒ ดังเล่ม ๑ ก็หาไม่ หรือ
ท่านผู้ใดเห็นว่าเล่มอื่นที่ไหนดีกว่าก็โปรดยกขึ้นมาอย่างใด และกรุณาอธิบายให้เห็นจริง
ด้วยเหตุผล และหลักของบทละครโดยความยุติธรรมด้วย ข้าพเจ้าจะขอบคุณยิ่ง

เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงกล้ากล่าวได้ว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
เป็นเจ้าแห่งบทละครว่า

หนังสือเรื่อง วิทยาศาสตร์และวรรณคดี

ของ เสฐียรโกเศศ

หม่อมราชวงศ์ สุนชาติ สวัสดิ์กุล

ในงานทำบุญอายุครบ ๖๐ ปี ของท่านเสฐียรโกเศศ เมื่อวันที่ ๓๔ ธันวาคม ค่ำที่แล้ว เจ้าของงานได้พิมพ์หนังสือ เรื่องวิทยาศาสตร์ และวรรณคดี แจกแก่ผู้ ไปให้พรและช่วยงาน หนังสือเล่มนี้มีอยู่เพียง ๒๖ หน้า แต่เป็นหนังสือที่มีราคา เพราะเป็นงานสำคัญยิ่งเรื่องหนึ่งที่ท่านผู้แต่งได้ถ่ายทอดความรู้ “อันเล็กน้อย” ใ ให้ผู้ได้พบเห็นอ่านเพื่อเป็นวิทยาทาน และความรู้อันเล็กน้อยนั้นยอมเป็นประโยชน์แก่ ผู้ได้รับวิทยาทานนั้นเป็นอย่างยิ่ง

ตอนต้นเล่มเป็นความว่าพึงเรียกว่า พึงขอขนาะ อันเป็นเรื่องของคนแก่ ควรจะว่า พึง คือเทียบตัวเองกับตัวละครบนเวที ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบที่ได้เคยมา จากเชกสเปียร์ ซึ่งเปรียบโลกเหมือนโรงละคร และมนุษย์เหมือนตัวละครนั้น

ในเนื้อหาของหนังสือนี้ แบ่งออกเป็น ๔ ตอน ในตอนที่ ๑ นั้น เริ่มด้วย การ “พิกัดดอกไม้ ซึ่งกำลังแย้มบานตระการตา” ว่า “ไม่ว่าจะเป็นชนิดไหน แม้ ดอกออกพิดกิ่งงาม และเมื่อพรรณนาถึงความงามนั้นก็กล่าวหาว่า “เพราะรูปพรรณอัน ฐานและสีสันของดอกไม้ที่ประกอบกันขึ้นอย่างเหมาะเจาะ คือได้ส่วนได้ระเบียบ และประสานเข้ากัน จึงทำให้เราเห็นความงาม” คำกล่าวนี้เป็นคำกล่าวอย่างคนธรรมดา เห็นดอกไม้

แต่เมื่อเทียบกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ “ซึ่งเป็นความรู้ทางเหตุผลข้อเท็จจริง” ก็ว่า “ความงามที่มีอยู่ในดอกไม้มีอยู่แต่ในความรู้ลึกซึ้งของเรา และ

เราเห็นไปเองต่างหาก ที่เราเห็นดอกไม้เป็นดอกไม้ ที่จริงก็ไม่มี มีแต่อนุปรมาณ
ซึ่งดวงเตนวมกุ่มกันอยู่เท่านั้น ที่เห็นเป็นดอกไม้ มีแต่ความผันผวนของอากาศ
ธาตุ เป็นคลื่นแสงยาว แฉ่นมากระทบที่ดอกไม้และที่ดวงตาเรา เราจึงเห็นเป็นสี
ต่าง ๆ เช่น ถ้าเขาแฉ่นขยายส่องดูดอกไม้ให้ใกล้ชัด ถัดที่เห็นงามประณีตและแน่น
สนิทชิดกัน ก็จะกลายเป็นไม่มีไม่เห็นอีกต่อไป เห็นแต่ช่องโหว่ ๆ ไม่หน้าดู ไม่รู้
ว่าเป็นอะไร” นี่เป็นความเปรียบเทียบในความงามทางวิทยาศาสตร์กับของธรรมดา
ที่เห็นด้วยตา ได้เปรียบเทียบเข้ากับผู้หญิงที่ “งามแฉ่น” เมื่อเขาแฉ่นขยายส่อง
ดูให้ทั่ว “เพื่อให้รู้แจ้งเห็นจริงยิ่งกว่าตาเปล่า” ท่านว่าความงามนั้นก็คือ “อนัตตา”

เมื่อเทียบทางวิทยาศาสตร์แล้ว ก็หันมาเทียบทางวรรณคดี ยกอุทาหรณ์
ความไพเราะเพราะพริ้งของพระอภัยมณีและดิศตะเดงพ่ายชนมากด่า และอธิบาย
ถึงลักษณะของการอ่านว่า ถ้าอ่านโดยพินิจพิจารณาให้ดีว่าแต่งถูกต้องตามหลักอักษร
ศาสตร์ของภาษาหรือไม่? สัมผัสสัมผัสไหม? เป็นประโยชน์อย่างไร? เช่นท่าน
ว่าอ่านในแง่วิทยาศาสตร์ ซึ่งผิดกับอ่านในแง่หาความไพเราะและความเพ็ดเพิน
เจริญใจ

ท่านผู้แต่งได้แยกความรู้ ๒ ประการนี้ออก และว่าจะหาความรู้โดยตรง
จากวรรณคดีนั้นเป็นของยาก เพราะไม่ใช่หนังสือที่ให้ความรู้เช่นนั้น แต่ก็จะได้บ้าง
และก็เป็น “ชนิดบรรยายรายทาง เป็นอย่างเก๋ตลกเท่านั้น ช่างด่าทอความรู้ที่ได้มา
อาจเป็นความรู้ผิด ๆ ก็ได้” นี่คือวรรณคดี และเพื่อเป็นการประกอบ ได้ยกตัว
อย่างเรื่องพระอินทร์ในไตรภูมิพระร่วง และคำโคลงในดิศตะเดงพ่ายที่ว่า “หน้า
เขยหนกอกสา กาทรวง ถนคดงภพพลว ทุ่มทง” ว่าถ้าพิจารณาตามตัวหนังสือ
ก็ “เป็นไปไม่ได้” แต่เป็นเรื่องของกวี และวรรณคดี

ในตอนที่ ๒ ได้อธิบายถึงหนังสือที่เป็นวรรณคดีว่า เป็นภาพเขียน ระบายสี
และได้อธิบายถึงความงาม ความไพเราะ ความดี ความจริง และ ฯลฯ ซึ่งเป็นนาม

ธรรม ซึ่งไม่สามารถวิเคราะห์แยกแยะได้เช่นวิทยาศาสตร์เพราะไม่มีรูป และกล่าวไปถึงปรัชญาสาขาหนึ่ง ซึ่งเรียกเป็นไทย ๆ ว่า “สุนทรียศาสตร์” (Aesthetics) และลงเอยลงด้วยความงามน้อยมถอกันว่างาม แต่ด้วยความนิยมของแต่ละผู้แต่ละคน

ในตอนที่ ๓ อธิบายถึงเรื่องความงามเพิ่มเติม สรุปได้ว่า “ความงามและความไพเราะเป็นเรื่องของความรู้สึก” ย่อมตัดสินไม่ได้ด้วยเหตุผลข้อเท็จจริงอย่างต้องกับต้องเบ็นส์ เช่นวิทยาศาสตร์ จึงไม่ควรก้าวถ่างกัน

เมื่อกล่าวถึงความรู้สึกแล้วก็กล่าวถึง taste ว่า taste ของคนอยู่ที่การศึกษาอบรมและสิ่งแวดล้อม แล้วก็กล่าวถึงศิลปกรรม อธิบายถึงศิลปอันเป็นอาหารบำรุงเลี้ยงสติปัญญาของคน

ในตอนที่ ๔ อันเป็นตอนสุดท้าย ได้อธิบายว่าวรรณคดีเป็นศิลปกล่าวถึงศิลปกรรม และอธิบายคำว่าศิลป (Arts) วิจิตรศิลป (Fine Arts) ประยุกต์ศิลป (Applied Arts) มัณฑนศิลป (Decorative Arts) และรมยศิลป (Arts of Pleasure) และอธิบายให้เห็นว่าอารมณ์ให้สะเทือนเป็นบ่อเกิดของศิลป และศิลปนั้นจะสมบูรณ์ได้ก็จะต้องประกอบด้วยหลัก ๓ ประการ คือ ความคิดดี ความคิดสูง ได้ผลทางเรื่อง ดำรงความคึกคักออกมาได้ดีสมบูรณ์ ได้ผลแต่งดีเราใจคนอ่านหรือคนฟัง และมีรูปงามเลี้ยงไพเราะได้ผลทางสุนทรียภาพ และ

ตอนที่ ๕ จบลงด้วยคำสรุปว่า “ศิลปมีคุณค่าเกี่ยวกับจิตใจของมนุษยชาติ ส่วนวิทยาศาสตร์ไม่ใช่เรื่องของคุณค่า แต่เป็นเรื่องของคุณประโยชน์ มีคุณอนันต์และมีโทษมหันต์ด้วยกันทั้งสองฝ่าย” และว่า “ถ้าผู้ใดขาดความรู้ทางปัญญา คือเหตุผลข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์ ผู้นั้นจะเป็นคนโง่งมง่าย ถ้ามีแต่ความรู้ทางปัญญา แต่ไม่มีความรู้ดีงามในทางจิตใจ คือ วิชาของคุณงามความดี ผู้นั้นจะกลายเป็นคนไม่มีศิลป ไม่มีศาสนา ไม่มีศีลธรรม เห็นความเบ็นจริงอยู่เพียงแล้วดูลุอย่างทีในภาษาอังกฤษเรียกว่า ‘Materialism’ คือวัตถุนิยมฉะฉาน”

ในววรรณคดี

ในคราวขึ้นปีใหม่พุทธศักราช ๒๔๗๒ นี้ หนังสือพิมพ์ววรรณคดีขอด้วยพร
ให้ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านทั้งหลาย จงประคับประคองความสุขความเจริญโดยทั่วกัน
ววรรณคดีมีความจำเป็นที่จะต้องขอเรียนให้ท่านสมาชิกทั้งหลายทราบว่า
การที่ววรรณคดีได้หยุดชะงักลงไปในเดือนพฤศจิกายน และธันวาคม นั้น เป็นเพราะ
มีเหตุสุดวิสัย แต่อย่างไรก็ดี เมื่อได้ขจัดเหตุอันนี้ๆ เสียแล้ว ววรรณคดีก็กลับมา
อยู่ในมือท่านผู้อ่านเช่นเคย และโดยฉะเพาะท่านสมาชิกที่ชำระค่าบำรุงแล้ว ก็จะได้
รับหนังสือครบตามจำนวนอย่างปรกติ อนึ่ง ในระหว่างเวลาดังกล่าวมานี้ จำต้องขอ
อภัยท่านสมาชิกทั้งหลายในการที่ได้ตอบจดหมายช้าไปด้วย ซึ่งหวังว่าววรรณคดี
คงจะได้รับ ความกรุณาจากท่าน

ในฉบับมกราคม นี้เรื่อง ทำนาทองดำนามดวง ของสมเด็จพระยา-
คำรบราชานุภาพ อันเป็นความรู้ประจำเล่ม เรื่องตามเสด็จประพาสยุโรป ของ
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรพันธุ์ในเล่มนี้ เป็นตอนเสด็จชมโรงงานทำ
ขนมปังกรอบ “อันดัลลาดเมอ” ซึ่งเป็นโรงงานทำขนมปัง และได้ทรงวาดภาพการทำ
ขนมปังกรอบไว้ตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงออกขาย เรื่องการเยี่ยมโรงงาน และสถานที่
สำคัญๆ อันจะนำประโยชน์มาสู่ดวงหนังสือยังมีอีกมากเรื่อง

“สวนทรมานสัตว์” ของแสงกรานต เป็นการพรรณนาถึงสวนสัตว์ตาม
ความเห็นของผู้เขียน นับว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจยิ่งของหนังสือ ผู้แทนววรรณคดี
ประจำจังหวัดเซอรแลนด์ ได้เล็งถึงการเข้าเยี่ยมฟังพระอาการประชวรของสมเด็จพระ-
เจ้าอยู่หัว แม้ข้าพเจ้าจะตกค้างอยู่เพราะหนังสือไม่ออก ก็ยังเป็นข่าวใหม่ที่ทำให้ท่าน
ทั้งหลายได้ทราบการเคลื่อนไหวของโลกเป็นอันดี

“นางเงือก” ของเจือ ดตะเวทิน เป็นเรื่องความรู้ ทำให้ท่านได้ทราบเรื่องราวของ “นางเงือก” แห่งราชวงศ์สุโขทัยได้อย่างแจ่มชัด และหลักฐานที่น่ามาอ้างไว้ก็นับว่าเป็นหลักฐานที่มีค่าอันในทางประวัติศาสตร์ “นิพนธ์ศรีรินทร์” ได้ตั้งข้อสังเกตในเหตุการณ์ปัจจุบัน และเขียนเรื่อง “โคควาเดียมหลอ” ขึ้นไว้ด้วยความเป็นห่วงใยในกิจการบ้านเมือง นับเป็นบทความที่น่าอ่านอยู่ไม่น้อย

จรรโลง ผู้ที่ท่านคิดใจในการแปลพิณทรนาถ ได้ตั้งเรื่อง “ไรจรณ” มากำหนดวงวรรณคดีอีกเรื่องหนึ่ง เรื่องนี้เขียนจากเรื่องเดิมชื่อ “The Child's Return” เรื่องไรจรณน่าอ่านเพียงไร และโวหารของจรรโลงเป็นอย่างไร ขอท่านได้โปรดวินิจฉัยด้วยตนเอง.

คือศรียานนท์ ซึ่งไม่ค่อยจะได้เขียนบ่อยนักในวงวรรณคดีนี้ ได้กรุณาพิจารณาเรื่อง “เจ้าแห่งละครว่า” ส่งมาให้ เรื่องนี้ได้ชี้ให้เห็นวิธีการแต่งบทละครโดยพระราชนิพนธ์ชื่อเหเนาในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ว่าเป็นหนังสือเขียนแบบย่อของกลอนบทละคร ท่านผู้เขียนเป็นนักวรรณคดีชั้นอาจารย์จึงอธิบายไว้อย่างละเอียดละออ อาจทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจในเนื้อหาของวรรณคดี และวิธีการแต่งบทละคร และผู้ไม่เข้าใจซึ่งถึงระดับที่เกิดขึ้นจากหนังสือนี้ ได้รู้แจ้งเห็นจริงขึ้น นับว่าเป็นเรื่องที่มีประโยชน์อย่างยิ่ง

การทนายบทกวีในฉบับเดือนตุลาคม ไม่มีผู้ตอบถูก ข้อความนั้นมียู่ในพระราชนิพนธ์ “ถิลิตพายัพ” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว อนึ่ง ในฉบับตุลาคม ๒๔๘๑ นั้น ได้นำบทเจรจาเรื่องอีเหเนามาลงไว้ และเขียนไว้ว่า พระราชนิพนธ์นั้น มีท่านผู้มีใจอารักขามาว่า เป็นพระนิพนธ์ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากรต่างหาก จึงขอชี้แจงไว้ ณ ที่นี้ด้วยว่า ลักษณะหนังสือที่เรียกว่าพระราชนิพนธ์นั้น หาได้ทรงพระราชนิพนธ์เองโดยตลอดไม่ เช่น อีเหเนา รามเกียรติ์ เป็นต้น ทรงให้นักปราชญ์ราชบัณฑิตร่วมกันจัดแต่งขึ้น แล้วทรงแก้ไข หนังสือ

ในลักษณะนี้เรียกว่าพระราชนิพนธ์ เรื่องอิเหนาเข้าเมืองทวงวรรณคดีนำมาลงใน
ฉบับดังกล่าว คัดมาจากบทเจรจาฉบับของหอพระสมุดวชิรญาณที่อยู่ในลักษณะ
วงวรรณคดีขอคั่นรับหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ภาษาอังกฤษ คือ "Standard"
ซึ่งได้หยุดไปชั่วคราวและได้ก๊อปปี้ออกมาได้ใหม่แล้ว ทั้งนี้เพราะจะได้หนังสือ
คั่นอ่านเพิ่มจนนอกเช่นเคยในวงนักอ่านหนังสือ

วงวรรณคดี ขอแสดงความยินดีในการที่สมาชิกได้รับเกียรติไปศึกษาและดู
การต่างประเทศโดย คือ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล หลวงประโมทย์จรรยาภิภาส
นางสาวเจริญศรี ศรีทริญ นายเกรียง เอี่ยมถกุล และนางสาวดุขัญญ์ ณ ถาง กับ
ขอคั่นรับสมาชิกที่เดินทางกลับจากต่างประเทศ คือ พระวรวงศ์เชอ พระองค์เจ้าธานี-
นิวัตและหม่อม พระวรวงศ์เชอ พระองค์เจ้าเปรมบุรฉัตรและหม่อม หม่อมราชวงศ์
หญิงนิวัตวรา โสณกุล และนายสมใจ อนุমানราชชน กับขอแสดงความยินดีกับ
สมาชิกที่ได้ทำการสมรส คือ นางสาวราศรี โอสถานนท์ กับ นายแพทย์ชาญวิทย์
สุทธิพงศ์ และนางสาวจิตรภา เวชชาชีวะ กับนายบัณฑู บัณฑูฐาน

บรรณาธิการ

๑ มกราคม ๒๔๘๒

สมาคมสตรีอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย
ได้จัดการดำเนินงาน

หอพักนภาศัพท์

๑๘ ถนนรองเมือง ซอย ๕

เปิดรับนิสิต นักศึกษาและนักเรียนหญิง อยู่ประจำ
คณะกรรมการดำเนินงานหอพัก คือ

อาจารย์ฉดวย กาญจนาคม	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อาจารย์อนงค์ นิยมานheimทร์	โรงเรียนสตรีจุลจิกวิทยาลัย
อาจารย์ไพเราะ วานิชเวทย์วิจารณ์	โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา
อาจารย์กระจางศรี รักตะกนิษฐ	โรงเรียนการเรือนพระนคร

นายแพทย์หญิงฉลิศ ดำระคุณ

สถานที่อยู่	มีระเบียบเรียบร้อย กว้างขวาง สะอาด
อาหาร	ถูกสุภาพและอร่อย
เจ็บป่วย	มีแพทย์ประจำอย่างใกล้ชิด
การเรียน	มีอาจารย์แนะนำโดยไม่คิดค่าสอน
สังคม	ให้รู้บรรยากาศในการสมาคม

ท่านผู้ปกครองนิสิต นักศึกษา นักเรียนหญิงโปรดติดต่อ

หอพักนภาศัพท์

๑๘ ถนนรองเมือง ซอย ๕ พระนคร

แด่ผู้อ่านวรรณคดี

ส. ค. ส.

๒๔๙๒

จาก

บริษัท ลยามเจย์เนรล์เชอร์วิซ จำกัด

และ

บริษัท แอล ดี ซีมีวาร์แอนกัมปะนี (ไทย) จำกัด

๖๔๗ ถนนเจริญกรุง ตรงข้ามโอเดียน พระนคร